ผลกระทบของโครงสร้างผู้ถือหุ้น แรงจูงใจของผู้บริหาร และคุณภาพการสอบบัญชีต่อการเลือกวิธีปฏิบัติทางบัญชี : หลักฐานจากประเทศไทย

อนุวัฒน์ ภักดี
นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรบัญชีดุษฎีบัณฑิต
คณะบัญชี มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

ดร.สันนุดี เสลารัตน์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาการบัญชี
คณะบัญชี มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

ดร.ภูมิฐาน รังคกูลนุวัฒน์
ศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาเศรษฐศาสตร์
คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

วันที่ได้รับต้นฉบับบทความ : *27 พฤษภาคม 2564*
วันที่แก้ไขปรับปรุงบทความ : *27 มิถุนายน 2564*
วันที่ตอบรับตีพิมพ์บทความ : *11 กรกฎาคม 2564*

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาผลกระทบของโครงสร้างผู้ถือหุ้น แรงจูงใจของผู้บริหาร และคุณภาพการสอบบัญชีต่อการเลือกวิธีปฏิบัติทางบัญชีของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย โดยใช้ข้อมูลจำนวน 1,021 ตัวอย่าง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554-2561 การวิเคราะห์ข้อมูลใช้เทคนิคการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณตามวิธีกำลังสองน้อยที่สุด ผลการวิจัยพบว่า การกระจุกตัวของผู้ถือหุ้น และการถือหุ้นโดยนักลงทุนรายย่อยมีผลกระทบเชิงบวกต่อวิธีปฏิบัติทางบัญชีอย่างมีนัยสำคัญ ในทางตรงข้ามพบว่า บริษัทที่ไม่มีผู้ถือหุ้นเป็นผู้บริหาร ผลการดำเนินงาน อัตราส่วนสภาพหนี้สิน ขนาดกิจการ และคุณภาพการสอบบัญชีมีผลกระทบเชิงลบต่อวิธีปฏิบัติทางบัญชีอย่างมีนัยสำคัญ

คำสำคัญ: โครงสร้างผู้ถือหุ้น แรงจูงใจของผู้บริหาร คุณภาพการสอบบัญชี วิธีปฏิบัติทางบัญชี

Research Article

The Impact of Ownership Structure, Manager Motivation, and Audit Quality on the Selection of Accounting Methods: Evidence from Thailand

Anuwat Phakdee

Ph.D. (Candidate) in Doctor of Accountancy Program,

School of Accountancy, University of the Thai Chamber of Commerce

Dr.Sannudee Selaratana

Assistant Professor of Department of Accountancy,

School of Accountancy, University of the Thai Chamber of Commerce

Dr.Poomthan Rangkakulnuwat

Professor of Department of Economics,

School of Economics, University of the Thai Chamber of Commerce

Received: *May 27, 2021*

Revised: *June 27, 2021*

Accepted: *July 11, 2021*

ABSTRACT

The purpose of this research was to examine the impact of ownership structure, manager motivation, and audit quality on the selection of accounting methods of the listed companies on the stock exchange of Thailand. The sample group consisted of 1,021 observations during the years 2011 to 2018. The data were analyzed with the Pooled OLS regression model. The findings revealed that concentrated ownership and free float positively and significantly impacted accounting methods. On the other hand, this research found that companies with no shareholder as a manager, firm performance, leverage, firm size, and audit quality negatively and significantly impacted accounting methods.

Keywords: Ownership Structure, Manager Motivation, Audit Quality, Accounting Methods

ที่มาและความสำคัญของการวิจัย

งบการเงินเป็นสารสนเทศที่กิจการจัดทำขึ้น เพื่อให้ข้อมูลที่สำคัญเกี่ยวกับฐานะการเงิน ผลการดำเนินงาน และกระแสเงินสดของกิจการ เพื่อนำเสนอต่อผู้ใช้ภายนอกในการตัดสินใจเชิงเศรษฐกิจ โดยผู้บริหารของกิจการเป็นผู้รับผิดชอบในการจัดทำงบการเงิน รวมทั้งใช้ดุลยพินิจในการเลือกวิธีปฏิบัติทางบัญชีที่เหมาะสมกับลักษณะและเหตุการณ์ทางเศรษฐกิจของกิจการ การแยกความเป็นเจ้าของและการควบคุมตามทฤษฎีตัวแทน (Agency Theory) อาจนำไปสู่ปัญหาตัวแทน ซึ่งเกิดจากความขัดแย้งทางผลประโยชน์ระหว่างผู้บริหารกับผู้ถือหุ้น (Jensen & Meckling, 1976) หากผู้ถือหุ้นไม่สามารถกำกับดูแลกิจการได้อาจทำให้ผู้บริหารใช้พฤติกรรมฉวยโอกาสในการหาผลประโยชน์ให้แก่ตัวเอง ผู้ถือหุ้นจึงจำเป็นต้องทำสัญญา โดยกำหนดให้ค่าตอบแทนของผู้บริหารผูกติดกับผลการดำเนินงานของกิจการ (Young et al., 2008) ซึ่งอาจส่งผลให้ผู้บริหารเลือกวิธีปฏิบัติทางบัญชี เพื่อให้ตนเองได้รับผลประโยชน์ (Watts & Zimmerman, 1978)

การลดปัญหาความขัดแย้งทางผลประโยชน์จำเป็นต้องพึ่งพากลไกของโครงสร้างผู้ถือหุ้นหรือการทำสัญญา โครงสร้างผู้ถือหุ้นที่เหมาะสมจะช่วยกำกับติดตามการทำงาน (Daily, Dalton & Cannella, 2003; Shleifer & Vishny, 1997) และการจัดทำงบการเงินของผู้บริหารได้ (Ball, Robin & Wu, 2003; Fan & Wong, 2002; Wang, 2006; Alzoubi, 2016a) หลักฐานในอดีตพบว่า โครงสร้างผู้ถือหุ้นแบบกระจุกตัว ผู้ถือหุ้นจะมีอำนาจควบคุมกิจการ (Daily et al., 2003; Shleifer & Vishny, 1997) ในขณะที่การกระจายตัวของผู้ถือหุ้นอาจนำมาซึ่งความขัดแย้งของผลประโยชน์ (Fama & Jensen, 1983) เพราะขาดกลไกการตรวจสอบที่สำคัญ (Zhong, Gribbin, & Zheng, 2007) ทั้งนี้ กิจการที่มีโครงสร้างผู้ถือหุ้นแบบกระจายตัวอาจทำให้ผู้บริหารมีแรงจูงใจในการเลือกใช้วิธีปฏิบัติทางบัญชีและการตกแต่งตัวเลข เพื่อให้เกิดประโยชน์ส่วนตัวในระยะสั้น โดยจะส่งผลให้งบการเงินมีคุณภาพต่ำ (Boonyawat & Manavapat, 2011) งานวิจัยในต่างประเทศพบโครงสร้างผู้ถือหุ้นที่แตกต่างกันส่งผลกระทบต่อการเลือกวิธีปฏิบัติทางบัญชีแตกต่างกัน (Missonier-Piera, 2004; Astami & Tower, 2006; Waweru, Ntui, & Mangena, 2011; Isa, 2014; Alzoubi, 2016a; Ali & Ahmed, 2017)

การจัดทำงบการเงินของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยต้องปฏิบัติตามมาตรฐานการรายงานทางการเงินที่ประกาศใช้ โดยสภาวิชาชีพบัญชี ในพระบรมราชูปถัมภ์ ซึ่งในปี พ.ศ. 2554 สภาวิชาชีพบัญชีฯ ได้ประกาศใช้มาตรฐานการบัญชีสำหรับสินทรัพย์ที่สำคัญ โดยกำหนดให้ผู้บริหารต้องใช้ดุลยพินิจในการเลือกใช้วิธีปฏิบัติทางบัญชีภายหลังการรับรู้รายการเมื่อเริ่มแรกให้เหมาะสมและสะท้อนเหตุการณ์ทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้น จำนวน 4 ฉบับ ได้แก่ มาตรฐานการบัญชี ฉบับที่ 2 เรื่อง สินค้าคงเหลือ มาตรฐานการบัญชี ฉบับที่ 16 เรื่อง ที่ดิน อาคารและอุปกรณ์ มาตรฐานการบัญชี ฉบับที่ 38 เรื่อง สินทรัพย์ไม่มีตัวตน และมาตรฐานการบัญชี ฉบับที่ 40 เรื่อง อสังหาริมทรัพย์เพื่อการลงทุน ซึ่งมีทั้งทางเลือกที่ทำให้กำไรเพิ่มขึ้นหรือกำไรลดลง ดังนั้น หากผู้บริหารมีแรงจูงใจในการเลือกวิธีปฏิบัติทางบัญชี โดยใช้พฤติกรรมฉวยโอกาส เพื่อให้งบการเงินแสดงข้อมูลตามที่ต้องการผ่านทางรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจในการรับรู้รายการ (Watts & Zimmerman, 1986) พฤติกรรมนี้อาจนำไปสู่การแสดงข้อมูลทางการเงินที่บิดเบือนและไม่สะท้อนความจริง ซึ่งถ้าผู้ถือหุ้นมีอำนาจในการควบคุมอาจช่วยควบคุมการจัดทำงบการเงิน (Ball et al., 2003; Fan & Wong, 2002; Wang, 2006) จะช่วยลดปัญหาความขัดแย้งของผลประโยชน์ได้ (Eisenhardt, 1989)

การนำมาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศมาถือปฏิบัติช่วยให้ข้อมูลทางบัญชีมีคุณภาพเพิ่มขึ้น (Barth, Landsman, & Lang, 2008) แต่การสร้างความเชื่อมั่นต่องบการเงินสำหรับบุคคลภายนอกจำเป็นต้องพึ่งพาคุณภาพของการสอบบัญชี

(Touron, 2005) ซึ่งถือเป็นกลไกของการควบคุมอย่างหนึ่ง หลักฐานในอดีตพบความล้มเหลวทางการเงินของกิจการนำไปสู่ความน่าเชื่อถือของการตรวจสอบงบการเงิน (Alzoubi, 2016b) จึงมีคำถามเกี่ยวกับผู้สอบบัญชีที่มีหน้าที่ให้ความเชื่อมั่นกับผู้ใช้ภายนอกต่องบการเงิน (Touron, 2005) ทฤษฎีตัวแทนได้คาดการณ์ว่า หากปัญหาตัวแทนเพิ่มขึ้นจะมีความต้องการคุณภาพของการสอบบัญชีที่สูงขึ้นเช่นกัน (Watts & Zimmerman, 1983; Lennox, 2005) การสอบบัญชีที่มีคุณภาพอาจช่วยลดการใช้วิธีปฏิบัติทางบัญชีที่ใช้ดุลยพินิจได้ (Becker et al., 1998) งานวิจัยในอดีตพบความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างคุณภาพการสอบบัญชีกับคุณภาพของข้อมูลในงบการเงิน (Alzoubi, 2016b) จึงกล่าวได้ว่า คุณภาพการสอบบัญชีมีผลกระทบต่อการควบคุมการจัดทำงบการเงิน ซึ่งนำไปสู่การเลือกวิธีปฏิบัติทางบัญชีที่เหมาะสมและช่วยลดรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจ (Becker et al., 1998) อย่างไรก็ตาม ในประเทศไทยยังไม่มีงานวิจัยที่อธิบายถึงผลกระทบของคุณภาพการสอบบัญชีต่อการเลือกวิธีปฏิบัติทางบัญชี

สำหรับประเทศไทย ซึ่งเป็นประเทศตลาดเกิดใหม่ (Connelly, Limpaphayom & Nagarajan, 2012; Fairchild, Guney, & Thanatawee, 2014) และจัดอยู่ในประเทศกำลังพัฒนาจะมีประสิทธิภาพในการสื่อสารข้อมูลน้อยกว่าตลาดที่พัฒนาแล้ว อาจก่อให้เกิดปัญหาความไม่เท่าเทียมกันของข้อมูล (Nuanpradit, 2018; Prommin, Jumreornvong, Jiraporn, & Tong, 2016) นอกจากนี้กลไกการควบคุมของกิจการมีความแตกต่างจากประเทศพัฒนาแล้ว โดยยังมีการกำกับดูแลกิจการที่ไม่เข้มงวด (Connelly et al., 2012) รวมถึงระดับการปกป้องสิทธิของนักลงทุนในประเทศไทยอยู่ในระดับต่ำ (La Porta, Lopez-de-Silanes, Shleifer, & Vishny, 1997; La Porta, Lopez-de-Silanes, Shleifer, & Vishny, 1998; Connelly et al., 2012) ซึ่งระดับการปกป้องสิทธิของนักลงทุนจะส่งผลกระทบโดยตรงต่อคุณภาพของข้อมูลทางการเงินที่นำเสนอต่อบุคคลภายนอก (Leuz, Nanda, & Wysocki, 2003) รวมทั้งในช่วงเวลาที่ใช้ในการวิจัยประเทศไทยอยู่ในช่วงทยอยนำมาตรฐานการรายงานทางการเงินที่มีความสอดคล้องกับมาตรฐานการรายงานทางการเงินระหว่างประเทศมาถือปฏิบัติ ซึ่งมีบริบทที่แตกต่างจากผลการวิจัยในอดีต (Missonier-Piera, 2004; Astami & Tower, 2006; Isa, 2014; Ali & Ahmed, 2017) ประกอบกับยังไม่มีงานวิจัยในอดีตที่ทำการศึกษาผลกระทบของโครงสร้างผู้ถือหุ้น แรงจูงใจของผู้บริหาร และคุณภาพการสอบบัญชีต่อการเลือกวิธีปฏิบัติทางบัญชีในบริบทของประเทศไทย จึงเป็นที่มาของการวิจัยครั้งนี้

จากเหตุผลดังกล่าว จึงเกิดคำถามในการวิจัยที่ว่า ลักษณะของโครงสร้างผู้ถือหุ้นของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยส่งผลกระทบต่อการเลือกวิธีปฏิบัติทางบัญชีหรือไม่และส่งผลกระทบอย่างไร โดยงานวิจัยนี้จะศึกษาลักษณะของโครงสร้างผู้ถือหุ้นตามทฤษฎีตัวแทน และแนวคิดอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงแรงจูงใจของผู้บริหารตามทฤษฎีการบัญชีเชิงบวก และคุณภาพการสอบบัญชีที่ส่งผลกระทบต่อการเลือกวิธีปฏิบัติทางบัญชี

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาผลกระทบของโครงสร้างผู้ถือหุ้น แรงจูงใจของผู้บริหารตามทฤษฎีการบัญชีเชิงบวก และคุณภาพการสอบบัญชีต่อการเลือกวิธีปฏิบัติทางบัญชีของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย โดยใช้ลักษณะการกระจุกตัวของผู้ถือหุ้น การถือหุ้นโดยนักลงทุนรายย่อย และการถือหุ้นโดยไม่มีผู้บริหารเป็นตัวแทนลักษณะของโครงสร้างผู้ถือหุ้น รวมทั้งใช้ผลการดำเนินงาน อัตราส่วนสภาพหนี้สิน และขนาดกิจการเป็นตัวแทนแรงจูงใจของผู้บริหาร และใช้สำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่ (Big4) เป็นตัวแทนคุณภาพการสอบบัญชี นอกจากนี้งานวิจัยครั้งนี้ได้ทำการวิเคราะห์เพิ่มเติม โดยแบ่งการวัดระดับการกระจุกตัวของผู้ถือหุ้นเป็น 3 ระดับเช่นเดียวกับงานวิจัยในอดีต (Desoky &

Mousa, 2013) คือ การกระจุกตัวของผู้ถือหุ้นที่พิจารณาจากผู้ถือหุ้นรายใหญ่อันดับแรก การกระจุกตัวของผู้ถือหุ้นที่พิจารณาจากผู้ถือหุ้นรายใหญ่ 2 อันดับแรก และการกระจุกตัวของผู้ถือหุ้นที่พิจารณาจากผู้ถือหุ้นรายใหญ่ 3 อันดับแรก

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

ประโยชน์ที่ได้รับจากงานวิจัยมี 2 ประการ ประการแรกคือ ประโยชน์ทางวิชาการ ผลการวิจัยครั้งนี้ให้หลักฐานเพิ่มเติมเกี่ยวกับผลกระทบของโครงสร้างผู้ถือหุ้นต่อการเลือกวิธีปฏิบัติทางบัญชี ซึ่งยังไม่พบงานวิจัยในอดีตที่ศึกษาเกี่ยวกับตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ซึ่งเป็นตลาดเกิดใหม่และเป็นประเทศกำลังพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจที่อยู่ในช่วงเวลาของการทยอยนำมาตรฐานการรายงานทางการเงินระหว่างประเทศมาถือปฏิบัติ นอกจากนี้ผลการวิจัยจะช่วยเพิ่มวรรณกรรมในเรื่องการเลือกวิธีปฏิบัติทางบัญชี

ประการที่สองคือ ประโยชน์ในทางปฏิบัติต่อหน่วยงานกำกับดูแลและนักลงทุน โดยผลการวิจัยครั้งนี้ช่วยให้สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์นำข้อมูลผลการวิจัยไปสนับสนุน เพื่อพัฒนาเกณฑ์การกำกับดูแลกิจการในเรื่องของสัดส่วนของผู้ถือหุ้น รวมทั้งการใช้วิธีปฏิบัติทางบัญชี เพื่อจัดทำและนำเสนองบการเงิน นอกจากนี้ยังช่วยให้นักลงทุนเข้าใจถึงผลกระทบของการมีลักษณะโครงสร้างผู้ถือหุ้นที่แตกต่างกันต่อการเลือกวิธีปฏิบัติทางบัญชี เพื่อให้มีความเชื่อมั่นว่า เงินลงทุนของตนเองจะได้รับการปกป้อง รวมทั้งใช้เป็นข้อมูลพื้นฐาน เพื่อสนับสนุนการตัดสินใจซื้อขาย หรือถือเงินลงทุนในการตัดสินใจเชิงเศรษฐกิจ นอกจากนั้นสภาวิชาชีพบัญชีฯ สามารถนำผลการวิจัยนี้ไปใช้เป็นข้อมูลสนับสนุนในการปรับปรุงมาตรฐานการบัญชี หรือนำไปเป็นข้อมูลพื้นฐาน ในการพัฒนามาตรฐานการรายงานทางการเงินฉบับใหม่ในอนาคต

การทบทวนวรรณกรรม

ทฤษฎีตัวแทน

ทฤษฎีตัวแทน (Agency Theory) อธิบายถึงการแยกระหว่างความเป็นเจ้าของกับการควบคุม อาจนำมาซึ่งความไม่สอดคล้องกันของผลประโยชน์ระหว่างบุคคล 2 ฝ่าย ระหว่างตัวการคือ ผู้ถือหุ้น กับตัวแทนคือ ผู้บริหาร (Jensen & Meckling, 1976) และก่อให้เกิดปัญหาตัวแทน (Agency Problems) การแก้ไขปัญหาตัวแทนในบางกรณีการทำสัญญาระหว่างผู้ถือหุ้นกับผู้บริหารอาจมีข้อจำกัด เช่น ผู้บริหารได้รับผลตอบแทน โดยผูกติดกับผลการดำเนินงาน ซึ่งสัญญาในลักษณะดังกล่าวอาจส่งผลให้ผู้บริหารตัดสินใจบริหารงาน โดยไม่คำนึงถึงผลประโยชน์ผู้ถือหุ้น แต่จะให้ความสำคัญกับผลประโยชน์ของตนเองเป็นหลัก โดยไม่ช่วยเพิ่มมูลค่ากิจการ (Fama, 1980; Fama & Jensen, 1983; Jensen & Meckling, 1976) ดังนั้น หากบุคคลทั้ง 2 ฝ่ายมีผลประโยชน์ที่ไม่สอดคล้องกันจึงนำไปสู่ปัญหาตัวแทน (Panda & Leepsa, 2017) โดยปัญหาตัวแทนแบ่งออกเป็น 3 ประเภทคือ ปัญหาตัวแทนประเภทที่ 1 เป็นปัญหาความขัดแย้งระหว่างตัวการกับตัวแทน ซึ่งเกิดจากความไม่เท่าเทียมกันของข้อมูลและการแบ่งปันความเสี่ยง (Jensen & Meckling, 1976; Ross, 1973) ปัญหาตัวแทนประเภทที่ 2 เป็นปัญหาความขัดแย้งระหว่างผู้ถือหุ้นรายใหญ่กับผู้ถือหุ้นรายย่อย (Gilson & Gordon, 2003; Shleifer & Vishny, 1997) ผู้ถือหุ้นรายใหญ่มีอำนาจและมีสิทธิออกเสียงในการตัดสินใจ เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ส่วนตัว โดยไม่คำนึงถึงประโยชน์ของผู้ถือหุ้นรายย่อย (Fama & Jensen, 1983) ปัญหาความขัดแย้งในลักษณะนี้ส่งผลให้ผู้ถือหุ้นรายย่อยปกป้องผลประโยชน์และความมั่งคั่งส่วนตัวได้ยากยิ่งขึ้น (Demsetz & Lehn, 1985) และปัญหาตัวแทน

ประเภทที่ 3 เป็นปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างผู้ถือหุ้นกับเจ้าหนี้ ปัญหานี้จะเกิดขึ้น เมื่อผู้ถือหุ้นตัดสินใจลงทุนที่มีความเสี่ยงมากขึ้น (Panda & Leepsa, 2017) เนื่องจากผู้ถือหุ้นจะเป็นผู้ตัดสินใจทางการเงินและลงทุนในโครงการต่าง ๆ (Damodaran, 1997) ความขัดแย้งดังกล่าวส่งผลให้ต้นทุนทางการเงินเพิ่มขึ้น ซึ่งเจ้าหนี้แบ่งปันความเสี่ยงจากโครงการดังกล่าวของกิจการด้วย (Panda & Leepsa, 2017)

ทฤษฎีตัวแทนเป็นแนวคิดที่แสดงให้เห็นถึงความขัดแย้งระหว่างผู้ถือหุ้นกับผู้บริหาร ซึ่ง Fields, Lys, and Vincent (2001) กล่าวว่า ผู้บริหารเป็นผู้มีอำนาจในการตัดสินใจเลือกใช้วิธีปฏิบัติทางบัญชี เพื่อให้ข้อมูลทางบัญชีเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ โดยไม่คำนึงถึงประโยชน์ของผู้ถือหุ้น แต่จะให้ความสำคัญกับประโยชน์ส่วนตัวมากกว่า (Watts & Zimmerman, 1986) หรืออาจกล่าวได้ว่า ผู้บริหารใช้พฤติกรรมการฉวยโอกาส สำหรับการลดการใช้พฤติกรรมการฉวยโอกาส ผู้ถือหุ้นจำเป็นต้องกำกับดูแลผู้บริหารอย่างใกล้ชิด โดยการให้ผู้บริหารเป็นผู้ถือหุ้นอาจช่วยลดพฤติกรรมการฉวยโอกาสของผู้บริหารได้ เนื่องจากผู้บริหารเปรียบเสมือนเป็นเจ้าของกิจการและไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อน (Donaldson & Davis, 1991) ซึ่งจะช่วยลดระดับการจัดการกำไร (Alzoubi, 2016a; Klein, 2002; Sánchez-Ballesta & García-Meca, 2007; Teshima & Shuto, 2008) นำมาซึ่งการลดปัญหาความขัดแย้งทางผลประโยชน์

แนวคิดโครงสร้างผู้ถือหุ้น

โครงสร้างผู้ถือหุ้น แบ่งออกเป็น 2 ประเภท (Thomsen & Conyon, 2012) คือ การถือหุ้นแบบกระจุกตัว (Concentrated Ownership) และการถือหุ้นแบบกระจายตัว (Dispersed Ownership) ซึ่งอาจมีผู้บริหารถือหุ้นในประเภทดังกล่าวด้วย ซึ่งผู้ถือหุ้นที่มีอำนาจในการควบคุมสามารถกำกับและติดตามการทำงานของผู้บริหารในการจัดทำงบการเงินของกิจการได้ (Ball et al., 2003; Fan & Wong, 2002; Wang, 2006)

โครงสร้างผู้ถือหุ้นแบบกระจุกตัวคือ โครงสร้างที่มีผู้ถือหุ้นจำนวนน้อยราย โดยแต่ละรายมีสัดส่วนการถือหุ้นอยู่ในระดับสูงและมีอำนาจในการควบคุมกิจการ ซึ่งผู้ถือหุ้นกลุ่มนี้มีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบาย และการกำกับ ติดตามการทำงานของผู้บริหาร (Daily et al., 2003; Shleifer & Vishny, 1997) รวมทั้งผู้ถือหุ้นแบบกระจุกตัวจะรักษาผลประโยชน์ของตัวเองเป็นหลัก งานวิจัยในอดีตจากต่างประเทศพบว่า กิจการที่มีระดับการกระจุกตัวของผู้ถือหุ้นจะเลือกวิธีปฏิบัติทางบัญชีลดกำไร (Astami & Tower, 2006) และช่วยลดระดับการจัดการกำไร (Alves, 2012; Ding, Zhang & Zhang, 2007; Alzoubi, 2016a) ในประเทศไทย Powijit, Bialowas, and Sitthipongpanich (2012) พบว่า การกระจุกตัวของผู้ถือหุ้นช่วยลดระดับการจัดการกำไรผ่านรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจ จากลักษณะโครงสร้างผู้ถือหุ้นแบบกระจุกตัวดังกล่าว ดังนั้น กิจการที่มีการกระจุกตัวของผู้ถือหุ้นในระดับสูงอาจสะท้อนให้เห็นถึงกลไกการกำกับดูแลและความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมของผู้บริหาร ซึ่งจะช่วยลดพฤติกรรมการฉวยโอกาส ส่งผลให้ระดับรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจลดลง (Alves, 2012; Ding et al., 2007; Alzoubi, 2016a)

โครงสร้างผู้ถือหุ้นแบบกระจายตัวคือ โครงสร้างที่มีผู้ถือหุ้นจำนวนหลายราย การกระจายตัวของผู้ถือหุ้นอาจทำให้ระดับการกำกับ ติดตามการทำงานของผู้บริหารลดลง เพราะขาดกลไกการตรวจสอบที่สำคัญ (Zhong et al., 2007) เนื่องจากผู้ถือหุ้นในแต่ละรายไม่มีอำนาจควบคุม และต้องเสียต้นทุนในการกำกับติดตามสูง ทั้งนี้ การกระจายตัวของการถือหุ้นอาจนำมาซึ่งความขัดแย้งของผลประโยชน์ (Fama & Jensen, 1983) ที่เกิดขึ้นระหว่างผู้ถือหุ้นที่มีอำนาจในการควบคุมกับผู้ถือหุ้นรายย่อย (Jian & Wong, 2010) หรือผู้บริหารอาจบริหารงาน โดยไม่คำนึงถึงประโยชน์ของผู้ถือหุ้น

รายย่อย ซึ่งถือเป็นช่องว่างให้ผู้บริหารใช้อำนาจในการตัดสินใจ เพื่อให้ตนเองได้รับผลประโยชน์ งานวิจัยในอดีตพบว่า บริษัทที่มีการกระจายตัวของผู้ถือหุ้นส่งผลกระทบเชิงบวกกับการเลือกนโยบายการบัญชีเพิ่มกำไร (Ali & Ahmed, 2017; Astami & Tower, 2006) รวมทั้ง Young et al. (2008) พบว่า บริษัทที่มีการกระจายตัวของผู้ถือหุ้นจะเลือกใช้เทคนิคการจัดการกำไร เพื่อให้ได้ผลการดำเนินงานเป็นไปตามที่ตนเองต้องการ

งานวิจัยในอดีตอธิบายว่า การมีผู้บริหารเป็นผู้ถือหุ้นจะช่วยลดระดับการจัดการรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจ เพราะผู้บริหารมีสถานะเสมือนเป็นเจ้าของกิจการ Warfield, Wild, and Wild (1995) พบว่า การถือหุ้นโดยผู้บริหารช่วยลดระดับการจัดการกำไรได้ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า หากมีผู้บริหารเป็นผู้ถือหุ้นอยู่ในระดับสูงอาจสะท้อนให้เห็นถึงระดับการกำกับดูแลที่ดีและการปกป้องผลประโยชน์ของตนเองตามทฤษฎีผู้พิทักษ์ผลประโยชน์ (Stewardship Theory) ซึ่ง Donaldson and Davis (1991) กล่าวว่า ผู้บริหารจะใช้ทรัพยากรของกิจการ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายหลักของกิจการและใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า เพราะไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อน ส่งผลให้ปัญหาความขัดแย้งของผลประโยชน์ลดลง โดยสรุปคือ การถือหุ้นของบุคคลภายในหรือผู้บริหารอาจเป็นกลไกสำคัญในการลดพฤติกรรมการฉวยโอกาสของผู้บริหาร (Donaldson & Davis, 1991) ส่งผลให้การถือหุ้นโดยผู้บริหารช่วยลดระดับการจัดการกำไร (Alzoubi, 2016a; Klein, 2002; Sánchez-Ballesta & García-Meca, 2007; Teshima & Shuto, 2008) ซึ่งผู้บริหารจะเลือกวิธีปฏิบัติทางบัญชีที่มีประโยชน์ต่อกิจการสอดคล้องตามทฤษฎีผู้พิทักษ์ผลประโยชน์ (Donaldson & Davis, 1991)

งานวิจัยนี้ให้ความสนใจกับกลไกการกำกับดูแลของโครงสร้างผู้ถือหุ้นที่มีลักษณะแตกต่างกัน ซึ่งสะท้อนถึงอำนาจในการควบคุม และส่งผลกระทบต่อการกำกับดูแลการทำงานของผู้บริหารและมีความเกี่ยวข้องกับการเลือกวิธีปฏิบัติทางบัญชี โครงสร้างผู้ถือหุ้นในงานวิจัยนี้แบ่งเป็น 3 ประเภทคือ (1) การถือหุ้นแบบกระจุกตัว (2) การถือหุ้นโดยนักลงทุนรายย่อย และ (3) การไม่มีผู้บริหารเป็นผู้ถือหุ้น งานวิจัยของ Gorkittisunthorn, Jumreornvong, and Limpaphayom (2006) อธิบายว่า การมีกฎหมายที่ปกป้องนักลงทุนไม่เข้มงวดจะนำไปสู่การเกิดปัญหาตัวแทน ส่งผลให้ต้นทุนตัวแทนเพิ่มขึ้น ซึ่งในประเทศไทยอาจมีความขัดแย้งกันระหว่างผู้ถือหุ้นรายใหญ่กับผู้ถือหุ้นรายย่อย รวมทั้ง Connelly et al. (2012) อธิบายว่า สภาพแวดล้อมของประเทศไทยแตกต่างจากงานวิจัยเชิงประจักษ์ในต่างประเทศ (La Porta et al., 2000, 2002) ซึ่งในประเทศไทยมีระดับการปกป้องนักลงทุนส่วนน้อยอยู่ในระดับต่ำ เมื่อพิจารณาจากผู้ถือหุ้นที่มีอำนาจในการควบคุม (Connelly et al., 2012) รวมทั้งประเทศไทยมีโครงสร้างความเป็นเจ้าของแบบกระจุกตัวอยู่ในระดับสูง (Connelly et al., 2012)

แรงจูงใจของผู้บริหารในการเลือกวิธีปฏิบัติทางบัญชี

แรงจูงใจของผู้บริหาร (Manager Motivation) หมายถึง แรงจูงใจของผู้บริหารในการเลือกวิธีปฏิบัติทางบัญชีตามแนวคิดของทฤษฎีการบัญชีเชิงบวก (Positive Accounting Theory หรือเรียกว่า PAT) ภายใต้สมมติฐาน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านแผนโบนัสหรือผลประโยชน์ของผู้บริหารที่จะได้รับ ด้านการรักษาอัตราส่วนหนี้สิน และด้านต้นทุนทางการเมือง (Watts and Zimmerman, 1986) ซึ่งอาจเป็นไปได้ทั้งการเลือกวิธีปฏิบัติทางบัญชี เพื่อเพิ่มกำไรหรือลดกำไร โดยคำนึงถึงเงื่อนไขตามสัญญาหรือแรงกดดันจากหน่วยงานภายนอก เช่น รัฐบาล หรือสาธารณชน งานวิจัยของ Missonier-Piera (2004) พบว่า ผู้บริหารจะเลือกวิธีปฏิบัติทางบัญชี เพื่อลดต้นทุนของหนี้สิน และลดต้นทุนทางการเมือง รวมทั้งผู้บริหารจะเลือกวิธีปฏิบัติทางบัญชี เพื่อเพิ่มผลตอบแทนให้กับตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ PAT (Watts & Zimmerman, 1978)

สำหรับสมมติฐานการบัญชีผลประโยชน์จากแผนโบนัส (Bonus Plan Hypothesis) ผู้บริหารจะเลือกใช้วิธีปฏิบัติทางบัญชีเพิ่มกำไร เพื่อให้ตนเองได้รับผลประโยชน์ แต่ถ้าพบว่า ผลการดำเนินงานไม่มีทางเป็นไปตามเป้าหมายหรือกำไรไม่เป็นไปตามที่คาดหวังหรือยังห่างไกลจากที่ได้ประมาณการไว้ ผู้บริหารจะเลือกวิธีลดกำไร (Watts & Zimmerman, 1986) สำหรับสมมติฐานการฝ่าฝืนอัตราส่วนหนี้สินต่อทุน (Debt Covenant Hypothesis) แนวคิดนี้เป็นการตรวจสอบเงื่อนไขของสัญญาทางการเงิน (เช่น สัญญาเงินกู้) โดยใช้ตัวเลขทางบัญชี เพื่อมิให้ฝ่าฝืนข้อตกลงของสัญญา ผู้บริหารมีแนวโน้มที่จะรักษาอัตราส่วนหนี้สินต่อทุน จึงเลือกวิธีปฏิบัติทางบัญชี เพื่อเร่งรับรู้รายได้หรือผลกำไรในอนาคตเข้ามาในงวดปัจจุบัน สำหรับสมมติฐานต้นทุนทางการเมือง (Political Cost Hypothesis) เป็นสมมติฐานที่เกี่ยวข้องกับค่าใช้จ่ายหรือค่าเสียโอกาสที่กิจการจะต้องรับผิดชอบ เมื่อรัฐบาลมีการออกกฎหมาย กฎเกณฑ์ หรือระเบียบต่าง ๆ มาบังคับให้กิจการต้องปฏิบัติตาม ซึ่งถือเป็นการถ่ายโอนเงินจากภาคเอกชนเข้าสู่ภาครัฐ เพื่อใช้ในการพัฒนาประเทศ (Wong, 1988) ทฤษฎีนี้เชื่อว่า รัฐบาลจะให้ความสนใจกับบริษัทที่มีขนาดใหญ่ ซึ่งจะมีผลกำไรมากกว่าบริษัทขนาดเล็ก ในมุมมองนี้ผู้บริหารมีแนวโน้มที่จะเลือกใช้วิธีปฏิบัติทางบัญชีลดกำไร เพื่อไม่ให้เป็นที่จับตามองจากรัฐบาล

คุณภาพการสอบบัญชี

ผู้สอบบัญชีถือเป็นตัวกำหนดคุณภาพของข้อมูลบัญชี เพราะมีความเชื่อว่า ผู้สอบบัญชีจะตรวจสอบงบการเงิน เพื่อให้เป็นประโยชน์และเป็นไปตามความต้องการของนักลงทุน (Dechow, Ge, & Schrand, 2010) ผู้สอบบัญชีที่มีคุณภาพสูงจะตรวจสอบงบการเงินได้อย่างมีประสิทธิผล ช่วยลดระดับความไม่เท่าเทียมกันของข้อมูล และให้ความเชื่อมั่นต่อเรื่องที่ตรวจสอบในระดับสูง (Fan & Wong, 2005) ดังนั้น คุณภาพการสอบบัญชี (Audit Quality) จึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่สะท้อนคุณภาพของงบการเงิน ซึ่งงานวิจัยนี้พิจารณาคุณภาพการสอบบัญชีผ่านขนาดของสำนักงานสอบบัญชี (Parte-Esteban & García, 2014; Alzoubi, 2016b; Anwar & Buvanendra, 2019) ซึ่งงานวิจัยนี้แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มสำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่ (เรียกว่า Big4) และกลุ่มสำนักงานสอบบัญชีขนาดเล็ก (เรียกว่า Non-Big4) โดยกลุ่มสำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่ในงานวิจัยนี้จะใช้เป็นตัวแทนคุณภาพการสอบบัญชี เนื่องจากงบการเงินที่สอบบัญชี โดยสำนักงานสอบบัญชี Big4 จะให้ข้อมูลที่มีคุณภาพ (Hu, Percy, & Yao, 2015) รวมทั้ง Franco et al. (2011) พบว่า ผู้สอบบัญชีจากสำนักงานสอบบัญชี Big4 ช่วยลดระดับการใช้รายการคงค้างเพื่อเพิ่มกำไร และช่วยป้องกันการเลือกวิธีปฏิบัติทางบัญชีเพิ่มกำไรของผู้บริหารได้ เนื่องจากผู้สอบบัญชีอาจถูกฟ้องร้องหากมีความเกี่ยวข้องกับงบการเงินที่แสดงกำไรไว้สูงเกินจริง (Becker, et al., 1998) รวมทั้งการเลือกวิธีปฏิบัติทางบัญชีมีความเกี่ยวข้องกับรายการค้าเป็นการเฉพาะรายการเช่นเดียวกับจุดอ่อนของการควบคุมการจัดทำงบการเงิน ซึ่งจะได้รับการตรวจพบจากผู้สอบบัญชีภายนอกมากกว่า (Doyle, Ge & McVay, 2007; Jaggi, Mitra & Hossain, 2015) จึงแสดงให้เห็นว่า คุณภาพการสอบบัญชีเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความเกี่ยวข้องกับการจัดทำบัญชี อันจะนำไปสู่การเลือกวิธีปฏิบัติทางบัญชีที่เหมาะสมจะช่วยลดรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจ (Becker et al., 1998; Alzoubi, 2016b) และเพิ่มคุณภาพกำไร (Jaggi et al., 2015) การวิจัยครั้งนี้จึงวัดคุณภาพการสอบบัญชีจากการใช้บริการสำนักงานสอบบัญชี Big4 และไม่ใช่ Non-Big4 เป็นตัวแปรหุ่น (Dummy Variable) กำหนดให้มีค่าเท่ากับ 1 หากบริษัทใช้บริการสอบบัญชีจากสำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่ ได้แก่ บริษัท เคพีเอ็มจี ภูมิไชย สอบบัญชี (KPMG) ไพร้ซวอเตอร์เฮาส์คูเปอร์ส เอบีเอเอส (PwC) ดีลอยท์ ทูช โธมัทสุ ไชยยศ สอบบัญชี (Deloitte) และสำนักงาน อีวาย (EY)

วิธีปฏิบัติทางบัญชี

มาตรฐานการรายงานทางการเงิน โดยทั่วไปแบ่งลักษณะได้ 2 กลุ่มคือ มีลักษณะเป็นหลักการ (Principle Based) กับมีลักษณะเป็นกฎเกณฑ์ (Rule Based) ซึ่งในประเทศไทยใช้มาตรฐานการรายงานทางการเงินที่ประกาศใช้ โดยสภาวิชาชีพฯ ซึ่งมีความสอดคล้องกับมาตรฐานการรายงานทางการเงินระหว่างประเทศ (International Financial Reporting Standards : เรียกว่า IFRS) และมีลักษณะเป็นหลักการจึงมีความยืดหยุ่นและเหมาะสมมากกว่าหลักการบัญชีที่มีลักษณะเป็นกฎเกณฑ์ (Hadiyanto, Puspitasari & Ghani, 2018) รวมทั้งยังช่วยเพิ่มคุณภาพของงบการเงินได้ เพราะเปิดโอกาสให้ผู้บริหารใช้ดุลยพินิจเลือกวิธีปฏิบัติทางบัญชีที่เหมาะสมกับบริบทของแต่ละกิจการ (Sundvik, 2019) และสะท้อนเหตุการณ์ทางเศรษฐกิจมากขึ้น จากงานวิจัยของ Schipper (2005) และ Houqe, Zijl, Dunstan and Karim (2012) พบว่า เมื่อมีการบังคับใช้มาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศจะช่วยเพิ่มคุณภาพของข้อมูลบัญชีมากยิ่งขึ้น (Barth et al., 2008) อย่างไรก็ตาม ยังมีข้อโต้แย้งว่า มาตรฐานการบัญชีที่มีลักษณะเป็นหลักการอาจเพิ่มความเสี่ยงในการประมาณการหรือการบิดเบือนข้อมูลทางธุรกิจ (Elad, 2004; Muhammad & Ghani, 2014) โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อผู้บริหารเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดทำงบการเงินหรือมีพฤติกรรมฉวยโอกาสในการเลือกวิธีปฏิบัติทางบัญชี (Hao & Li, 2016) และเข้าแทรกแซงการจัดทำงบการเงิน (Schipper, 1989) ส่งผลให้ผู้บริหารมีแรงจูงในการเลือกวิธีปฏิบัติทางบัญชีให้ตนเองได้รับผลประโยชน์ (Watts & Zimmerman, 1986)

การวิจัยครั้งนี้จึงสนใจศึกษาวิธีปฏิบัติทางบัญชีจากมาตรฐานการบัญชี จำนวน 4 ฉบับ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับรายการสินทรัพย์ที่สำคัญ ได้แก่ รายการสินค้าคงเหลือ ที่ดิน อาคารและอุปกรณ์ อสังหาริมทรัพย์เพื่อการลงทุนและสินทรัพย์ไม่มีตัวตน และมาตรฐานการบัญชีทั้ง 4 ฉบับนี้ มีทางเลือกให้ผู้บริหารใช้ดุลยพินิจ เพื่อเลือกวิธีปฏิบัติทางบัญชีภายหลังจากการรับรู้รายการเมื่อเริ่มแรก เพื่อให้สะท้อนลักษณะเชิงคุณภาพของงบการเงินที่มีประโยชน์ ซึ่งในแต่ละทางเลือกส่งผลกระทบต่อการเพิ่มขึ้นหรือลดลงของจำนวนกำไรในงบกำไรขาดทุนสำหรับงวดอีกด้วย โดยวิธีที่ทำให้กำไรของกิจการลดลงอาจเป็นการสะท้อนวิธีการทางบัญชีที่มีความระมัดระวัง เนื่องจากกิจการจะแสดงสินทรัพย์สุทธิและแสดงกำไรสุทธิไว้ต่ำเกินไป (Basu, 1997; Givoly, Hayn & Natarajan, 2007) ซึ่งกิจการที่จัดทำงบการเงิน โดยยึดหลักความระมัดระวังทางบัญชีอาจช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานและแสดงให้เห็นถึงลักษณะเชิงคุณภาพของงบการเงิน โดย Muller, Riedl and Sellhorn (2008) กล่าวว่า การเลือกใช้มูลค่ายุติธรรมจะช่วยเพิ่มความโปร่งใสในการจัดทำงบการเงินและมีสภาพคล่องสูงกว่ากิจการที่เลือกใช้วิธีราคาทุน (Costa & Guzzo, 2013) รวมทั้งการใช้วิธีมูลค่ายุติธรรมช่วยลดความเสี่ยงและความไม่เท่าเทียมกันของข้อมูลและทำให้ต้นทุนของเงินทุนต่ำกว่าวิธีราคาทุน (Easley & O'Hara, 2004)

การวิจัยนี้ได้กำหนดแนวคิดของการวัดค่าตัวแปรเช่นเดียวกับงานวิจัยในอดีต (Waweru et al., 2011; Ali & Ahmed, 2017; Isa, 2014) โดยรายการสินค้าคงเหลืองานวิจัยในอดีตกำหนดให้วิธีเข้าก่อน-ออกก่อนเป็นวิธีการเพิ่มกำไร (Astami & Tower, 2006; Waweru et al., 2011; Ali & Ahmed, 2017) ส่วนวิธีถัวเฉลี่ยถ่วงน้ำหนักเป็นวิธีลดกำไร (Waweru et al., 2011; Ali & Ahmed, 2017) ในขณะที่งานวิจัยของ Missonier-Piera (2004) และ Astami & Tower (2006) กำหนดให้วิธีราคาทุนเดิมของรายการที่ดิน อาคารและอุปกรณ์เป็นวิธีการเพิ่มกำไร และวิธีการตีราคาใหม่เป็นวิธีลดกำไร (Missonier-Piera, 2004; Astami & Tower, 2006; Ali & Ahmed, 2017) เนื่องจากทางเลือกดังกล่าวส่งผลกระทบต่อจำนวนค่าเสื่อมราคาที่แสดงในงบกำไรขาดทุน (Ali & Ahmed, 2017) สำหรับรายการสินทรัพย์ไม่มีตัวตน การใช้วิธีราคาทุนเป็นวิธีเพิ่มกำไรและการใช้วิธีการตีราคาใหม่เป็นวิธีลดกำไร (Zmijewski & Hagerman, 1981; Waweru et al., 2011;

Isa, 2014; Ali & Ahmed, 2017) รวมทั้งรายการอสังหาริมทรัพย์เพื่อการลงทุน การใช้วิธีราคาทุนเป็นวิธีเพิ่มกำไรและการใช้วิธีมูลค่ายุติธรรมเป็นวิธีลดกำไร (Waweru et al., 2011; Isa, 2014; Acaranupong, 2017) จากแนวคิดของการกำหนดวิธีปฏิบัติทางบัญชีต่อตัวเลขกำไรดังกล่าว สรุปได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ความสัมพันธ์ของการกำหนดวิธีปฏิบัติทางบัญชีต่อตัวเลขกำไร

รายการ	วิธีเพิ่มกำไร	วิธีลดกำไร
สินค้าคงเหลือ	วิธีเข้าก่อน-ออกก่อน	วิธีถัวเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก
ที่ดิน อาคารและอุปกรณ์	วิธีราคาทุน	วิธีการตีราคาใหม่
สินทรัพย์ไม่มีตัวตน	วิธีราคาทุน	วิธีการตีราคาใหม่
อสังหาริมทรัพย์เพื่อการลงทุน	วิธีราคาทุน	วิธีมูลค่ายุติธรรม

การพัฒนาสมมติฐานของการวิจัย

งานวิจัยนี้ได้พัฒนาสมมติฐานในการวิจัยภายใต้ทฤษฎีตัวแทน แนวคิดโครงสร้างผู้ถือหุ้น คุณภาพการสอบบัญชี แรงจูงใจผู้บริหารตามแนวคิด PAT และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. การกระจุกตัวของผู้ถือหุ้นและการเลือกวิธีปฏิบัติทางบัญชี

ปัญหาความขัดแย้งของผลประโยชน์ระหว่างตัวการและตัวแทน (Jensen & Meckling, 1976) นำไปสู่จุดอ่อนซึ่งผู้ถือหุ้นไม่สามารถกำกับ ติดตาม การทำงานของผู้บริหารได้ และอาจทำให้ผู้บริหารใช้พฤติกรรมฉวยโอกาสในการหาผลประโยชน์ให้กับตนเอง เช่น เข้าแทรกแซงกระบวนการจัดทำงบการเงิน (Schipper, 1989) กิจการที่มีสัดส่วนผู้ถือหุ้นที่มีอำนาจควบคุมในระดับสูงจะมีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบาย การกำกับ ติดตามการทำงานของผู้บริหาร (Daily et al., 2003; Shleifer & Vishny, 1997) แสดงให้เห็นถึงกลไกการกำกับดูแลกิจการ (Dyl, 1989) และช่วยเพิ่มการให้ข้อมูลกำไรที่มีประโยชน์ต่อการตัดสินใจ (Jung & Kwon, 2002) งานวิจัยของ Astami and Tower (2006) พบว่า บริษัทที่มีระดับการกระจุกตัวของผู้ถือหุ้นสูงกิจการจะเลือกวิธีปฏิบัติทางบัญชีลดกำไร ซึ่งจะสะท้อนถึงหลักความระมัดระวังทางบัญชี รวมทั้ง Sousa and Galdi (2016) พบว่า การกระจุกตัวของผู้ถือหุ้นช่วยเพิ่มความระมัดระวังทางบัญชี ในทางตรงข้าม Missonier-Piera (2004) พบว่า บริษัทที่มีการกระจุกตัวของผู้ถือหุ้นอยู่ในระดับสูงจะเลือกวิธีปฏิบัติทางบัญชีเพิ่มกำไร แสดงให้เห็นว่า ผู้ถือหุ้นรายใหญ่อาจมีความขัดแย้งทางผลประโยชน์กับผู้ถือหุ้นรายย่อย (Gilson & Gordon, 2003; Shleifer & Vishny, 1997) ซึ่งจะตัดสินใจ เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ส่วนตัว ในขณะที่งานวิจัยของ Waweru et al. (2011) ไม่พบความสัมพันธ์ของผู้ถือหุ้นรายใหญ่ต่อการเลือกวิธีปฏิบัติทางบัญชีเพิ่มกำไร

จากการหลักฐานดังกล่าวข้างต้นพบว่า งานวิจัยเกี่ยวกับการกระจุกตัวของผู้ถือหุ้นและการเลือกวิธีปฏิบัติทางบัญชียังมีจำนวนน้อยและมีผลการวิจัยที่ขัดแย้งกัน ดังนั้น การวิจัยครั้งนี้จึงคาดว่า การกระจุกตัวของผู้ถือหุ้นจะนำมาซึ่งอำนาจในการควบคุม และสามารถกำกับ ติดตาม การปฏิบัติงานของผู้บริหาร ซึ่งจะมีผลกระทบต่อการเลือกวิธีปฏิบัติทางบัญชีเช่นเดียวกับงานวิจัยในอดีต (Astami & Tower, 2006) โดยไม่กำหนดทิศทาง จึงกำหนดสมมติฐานในการวิจัย ดังนี้

H1: การกระจุกตัวของผู้ถือหุ้นส่งผลกระทบต่อวิธีปฏิบัติทางบัญชี

2. การถือหุ้นโดยนักลงทุนรายย่อยและการเลือกวิธีปฏิบัติทางบัญชี

นักลงทุนรายย่อยคือ ผู้ถือหุ้นรายย่อย ซึ่งไม่มีอำนาจควบคุมหรือไม่มีส่วนร่วมในการบริหารงาน Fama and Jensen (1983) กล่าวว่า ความขัดแย้งของผลประโยชน์ระหว่างผู้ถือหุ้นรายใหญ่กับผู้ถือหุ้นรายย่อยเกิดขึ้น เนื่องจากผู้ถือหุ้นรายใหญ่มีอำนาจและมีสิทธิออกเสียงในการตัดสินใจ เพื่อประโยชน์ส่วนตัว โดยไม่คำนึงถึงประโยชน์ของผู้ถือหุ้นรายย่อย (Fama & Jensen, 1983) ปัญหาความขัดแย้งในลักษณะนี้ส่งผลให้ผู้ถือหุ้นโดยนักลงทุนรายย่อยไม่สามารถปกป้องผลประโยชน์และความมั่งคั่งของตนเองได้ (Demsetz & Lehn, 1985) เนื่องจากผู้ถือหุ้นรายย่อยมีส่วนร่วมในการควบคุมผู้บริหารอยู่ในระดับน้อยมาก (Waweru et al., 2011) งานวิจัยในอดีตสนับสนุนว่า การมีจำนวนผู้ถือหุ้นหลายรายหรือมีนักลงทุนรายย่อยจำนวนมากอาจทำให้ระดับการกำกับติดตามผู้บริหารลดลง (Waweru et al., 2011) ส่งผลให้ขาดกลไกการตรวจสอบที่สำคัญ (Zhong et al., 2007) และอาจนำมาซึ่งความขัดแย้งของผลประโยชน์ (Fama & Jensen, 1983) และเกิดความไม่สอดคล้องกันระหว่างการบริหารงานกับการสร้างมูลค่าเพิ่มของกิจการ (Fama, 1980; Fama & Jensen, 1983; Jensen & Meckling, 1976) เช่น ผู้บริหารเลือกใช้วิธีปฏิบัติทางบัญชี เพื่อให้ข้อมูลทางบัญชีเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ (Fields et al., 2001) การกระทำดังกล่าวถือเป็นการใช้พฤติกรรมการฉวยโอกาส โดยผู้บริหารนำวิธีปฏิบัติทางบัญชีมาใช้ปรับแต่งตัวเลขในงบการเงิน เพื่อผลประโยชน์ส่วนตัว (Watts & Zimmerman, 1986; Scott, 2009) งานวิจัยของ Ali and Ahmed (2017) และ Astami and Tower (2006) พบว่า บริษัทที่มีการถือหุ้นโดยบุคคลทั่วไปสูงหรือมีการกระจายตัวของผู้ถือหุ้นส่งผลกระทบเชิงบวกต่อการเลือกวิธีปฏิบัติทางบัญชีเพิ่มกำไร

จากหลักฐานดังกล่าวยังพบว่า มีการศึกษาเกี่ยวกับการถือหุ้นโดยนักลงทุนรายย่อยและการเลือกวิธีปฏิบัติทางบัญชีจำนวนน้อย การวิจัยครั้งนี้จึงคาดว่า บริษัทที่มีระดับการถือหุ้นโดยนักลงทุนรายย่อยสูงอาจนำมาซึ่งความขัดแย้งของผลประโยชน์ระหว่างผู้ถือหุ้นกับผู้บริหาร โดยคาดว่า บริษัทที่มีระดับการถือหุ้นโดยนักลงทุนรายย่อยสูงจะมีแรงจูงใจให้ผู้บริหารเลือกวิธีปฏิบัติทางบัญชี เพื่อเพิ่มกำไร จึงกำหนดสมมติฐานในการวิจัย ดังนี้

H2: การถือหุ้นโดยนักลงทุนรายย่อยส่งผลกระทบเชิงบวกต่อวิธีปฏิบัติทางบัญชีเพิ่มกำไร

3. การถือหุ้นโดยไม่มีผู้บริหารและการเลือกวิธีปฏิบัติทางบัญชี

จากปัญหาตัวแทน (Jensen & Meckling, 1976) อาจทำให้ผู้บริหารใช้พฤติกรรมฉวยโอกาสในการหาประโยชน์ส่วนตัว (Scott, 2009) โดยผู้บริหารอาจเลือกวิธีทางบัญชี เพื่อให้กำไรเพิ่มขึ้น ด้วยการจัดการรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจ เพื่อเป็นการปกปิดและไม่ให้ค้นพบว่า เป็นการจัดการกำไร (Lo, 2008; Lo, Ramos & Rogo, 2017) โดยที่ Fan and Wong (2002) กล่าวว่า ผู้บริหารที่เป็นผู้ถือหุ้นของกิจการจะช่วยลดปัญหาตัวแทนได้เพราะผู้บริหารมีสถานะเป็นเจ้าของกิจการ ทำให้สามารถกำกับติดตามการบริหารงานและการจัดทำงบการเงินได้อย่างใกล้ชิด ทั้งนี้ หากผู้บริหารและผู้ถือหุ้นเป็นบุคคลเดียวกันยังช่วยลดปัญหาความไม่เท่าเทียมกันของข้อมูลได้อีกด้วย ในขณะที่ Hunt (1985) พบว่าผู้บริหารที่ไม่ได้ถือหุ้นในกิจการที่ตนเองบริหารงานจะเลือกนโยบายการบัญชีเพิ่มกำไร เพื่อป้องกันการถูกซื้อกิจการ หรือการถูกปลดออก เพราะความไม่แน่นอนในตำแหน่งหน้าที่การงานของตนเอง (Demsetz, 1983) ซึ่งสอดคล้องกับ Astami and Tower (2006) ที่พบว่า บริษัทที่มีสัดส่วนการถือหุ้น โดยผู้บริหารอยู่ในระดับต่ำจะเลือกนโยบายการบัญชีเพิ่มกำไรด้วยเช่นกัน นอกจากนั้นบริษัทที่มีผู้บริหารเป็นผู้ถือหุ้นช่วยลดระดับการใช้ดุลยพินิจในการจัดทำงบการเงิน (Alves, 2012; Alzoubi, 2016a; Dong, Wang, Zhang, & Zhou, 2020) ซึ่งแสดงให้เห็นว่า บริษัทที่ไม่มีผู้บริหารเป็นผู้ถือหุ้นอาจเป็นแรงจูงใจให้ผู้บริหารตัดสินใจเลือกวิธีปฏิบัติทางบัญชีเพิ่มกำไร

จากงานวิจัยในอดีตดังกล่าวข้างต้นสนับสนุนถึงประโยชน์ของการมีผู้บริหารเป็นผู้ถือหุ้นในการลดระดับการใช้ดุลยพินิจมากกว่า (Alves, 2012; Alzoubi, 2016a; Dong et al., 2020) การวิจัยครั้งนี้คาดว่า บริษัทที่ไม่มีผู้บริหารเป็นผู้ถือหุ้นจะเลือกวิธีปฏิบัติทางบัญชีเพิ่มกำไร จึงกำหนดสมมติฐานในการวิจัย ดังนี้

H3: บริษัทที่ไม่มีผู้บริหารเป็นผู้ถือหุ้นส่งผลกระทบเชิงบวกต่อวิธีปฏิบัติทางบัญชีเพิ่มกำไร

4. ผลการดำเนินงานและวิธีปฏิบัติทางบัญชี

ตามสมมติฐานผลประโยชน์จากแผนโบนัส ผู้บริหารมีแนวโน้มจะเลือกนโยบายการบัญชี เพื่อเพิ่มกำไร (Inoue & Thomas, 1996; Gaver & Gaver, 1993; Guidry, Leone & Rock, 1999) เช่นเดียวกับงานวิจัยของ Zmijewski and Hagerman (1981) และ Missonier-Piera (2004) พบว่า ผู้บริหารที่ได้รับผลตอบแทน ซึ่งผูกติดกับผลการดำเนินงานจะเลือกนโยบายการบัญชีเพิ่มกำไร งานวิจัยของ Bowen, Noreen and Lacey (1981) และ Astami and Tower (2006) พบว่า กิจการที่มีความสามารถในการทำกำไรสูงมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการเลือกนโยบายการบัญชีเพิ่มกำไร ในประเทศไทย งานวิจัยของ Acaranupong (2017) พบว่า บริษัทที่มีกำไรต่อหุ้นสูงจะเลือกใช้วิธีราคาทุนสำหรับรายการอสังหาริมทรัพย์เพื่อการลงทุน ซึ่งถือเป็นวิธีเพิ่มกำไรในงวดปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม หากผู้บริหารพบว่า กำไรในงวดอยู่ในระดับที่จะได้รับผลตอบแทน ผู้บริหารจะเลือกใช้วิธีลดกำไร หรือเลื่อนกำไรออกไปในงวดอนาคต (Healy, 1985) จากการทบทวนวรรณกรรมข้างต้น การวิจัยครั้งนี้คาดว่า บริษัทที่มีผลการดำเนินงานสูงผู้บริหารจะเลือกวิธีปฏิบัติทางบัญชีเพิ่มกำไร จึงกำหนดสมมติฐานในการวิจัย ดังนี้

H4: ผลการดำเนินงานส่งผลกระทบเชิงบวกต่อวิธีปฏิบัติทางบัญชีเพิ่มกำไร

5. อัตราส่วนหนี้สินและวิธีปฏิบัติทางบัญชี

งานวิจัยในอดีต (Dey et al., 2008; Bekiris & Doukakis, 2011) นิยมใช้อัตราส่วนหนี้สินเป็นตัวแทน เพื่อการวัดการละเมิดเงื่อนไขสัญญาเงินกู้ของกิจการ เนื่องจากเจ้าหนี้หรือผู้ถือหุ้นกู้มีแนวโน้มในการกำกับและติดตามผลการดำเนินงานของกิจการ รวมถึงตรวจสอบว่า กิจการจะละเมิดเงื่อนไขสัญญาหนี้สินหรือไม่ (Watts & Zimmerman, 1978) งานวิจัยในอดีตพบว่า กิจการที่มีอัตราหนี้สินสูงผู้บริหารมีแรงจูงใจและใช้พฤติกรรมการฉวยโอกาสในการเลือกนโยบายการบัญชีเพิ่มกำไร เพื่อหลีกเลี่ยงการละเมิดสัญญาหนี้สิน (Bowen et al., 1981; Watts & Zimmerman, 1986; Dyl, 1989; Press & Weintrop, 1990; Sweeney, 1994; Simon & Costigan, 1996; Astami & Tower, 2006) ในทำนองเดียวกันงานวิจัยของ Dey et. al. (2008) และ Bekiris and Doukakis (2011) พบว่า อัตราส่วนหนี้สินส่งผลกระทบเชิงบวกต่อการเลือกนโยบายการบัญชีเพิ่มกำไร ในทางตรงข้าม งานวิจัยในอดีตพบว่าบริษัทที่มีอัตราส่วนหนี้สินสูงจะเลือกวิธีการตีราคาใหม่สำหรับสินทรัพย์ (Baek & Lee, 2016) ซึ่งถือเป็นวิธีลดกำไร (Ali & Ahmed, 2017) อย่างไรก็ตามงานวิจัยส่วนใหญ่สนับสนุนบริษัทที่มีอัตราส่วนหนี้สินสูงจะเลือกวิธีปฏิบัติทางบัญชีเพิ่มกำไร เพื่อไม่ให้อัตราส่วนหนี้สินละเมิดเงื่อนไขของสัญญา จึงกำหนดสมมติฐานในการวิจัย ดังนี้

H5: อัตราส่วนหนี้สินส่งผลกระทบเชิงบวกต่อวิธีปฏิบัติทางบัญชีเพิ่มกำไร

6. ขนาดกิจการและวิธีปฏิบัติทางบัญชี

ภายใต้สมมติฐานต้นทุนทางการเมือง บริษัทขนาดใหญ่ที่ถูกจับตามองโดยสาธารณะชนมีแนวโน้มจะเลือกวิธีการบัญชีลดกำไร เพื่อลดต้นทุนทางการเมือง (Watts & Zimmerman, 1986) งานวิจัยของ Bowen et al. (1981), Watts and Zimmerman (1978), Hagerman and Zmijewski (1979), Zmijewski and Hagerman (1981) และ Dyl (1989) พบว่า กิจการขนาดใหญ่จะเลือกใช้นโยบายการบัญชีลดกำไร เพื่อลดความเสี่ยงทางการเมืองและเพื่อไม่ให้เป็นที่สนใจของรัฐบาล นอกจากนี้ Alves (2019) พบว่า บริษัทขนาดใหญ่เลือกใช้วิธีมูลค่ายุติธรรมสำหรับรายการอสังหาริมทรัพย์เพื่อการลงทุน ซึ่งถือเป็นวิธีลดกำไร ในขณะที่ Trombley (1989) อธิบายว่า กิจการที่มีขนาดเล็ก ผู้บริหารอาจมีแรงจูงใจเพื่อให้ได้รับค่าตอบแทนจากผลกำไรทางบัญชีที่สูงกว่า หลักฐานในอดีตสนับสนุนกิจการขนาดใหญ่ในการเลือกวิธีปฏิบัติทางบัญชีลดกำไรมากกว่า การวิจัยครั้งนี้คาดว่าบริษัทที่มีขนาดใหญ่จะเลือกวิธีปฏิบัติทางบัญชีลดกำไร จึงกำหนดสมมติฐานในการวิจัย ดังนี้

H6: ขนาดกิจการส่งผลกระทบเชิงลบต่อวิธีปฏิบัติทางบัญชีเพิ่มกำไร

7. คุณภาพการสอบบัญชีและวิธีปฏิบัติทางบัญชี

จากงานวิจัยในอดีตพบว่า ผู้สอบบัญชีที่มีคุณภาพจะช่วยลดระดับการจัดการกำไรของกิจการ (Becker et al., 1998) ซึ่งงบการเงินที่สอบบัญชีโดยสำนักงานสอบบัญชี Big4 จะให้ข้อมูลที่มีคุณภาพ (Hu et al., 2015) โดยงานวิจัยของ Franco et al. (2011) พบว่า ผู้สอบบัญชีจากสำนักงานสอบบัญชี Big4 ช่วยลดระดับการจัดการรายการคงค้าง เพื่อเพิ่มกำไร เนื่องจากผู้สอบบัญชีจะช่วยป้องกันการเลือกวิธีปฏิบัติทางบัญชีเพิ่มกำไรของผู้บริหาร เพื่อป้องกันการถูกฟ้องร้องจากกรณีที่งบการเงินแสดงกำไรไว้สูงเกินจริง (Becker et al., 1998) รวมทั้งช่วยลดพฤติกรรมฉวยโอกาสของผู้บริหารในการเลือกวิธีปฏิบัติทางบัญชี (Hu et al., 2015) งานวิจัยของ Chi and Weng (2014) พบว่า กิจการที่ใช้บริการสำนักงานสอบบัญชี Big4 ผู้บริหารจะเลือกวิธีปฏิบัติทางบัญชีที่มีความระมัดระวัง โดยจะไม่รับรู้กำไรหรือสินทรัพย์ที่สูงเกินไป (Basu, 1997; Givoly et al, 2007) ดังนั้น เพื่อเป็นการป้องกันความเสี่ยงจากการเสียชื่อเสียงทั้งของสำนักงานสอบบัญชี Big4 และตัวของผู้สอบบัญชี ผู้สอบบัญชีจึงควบคุมการใช้พฤติกรรมฉวยโอกาสของผู้บริหารในการเลือกวิธีปฏิบัติทางบัญชี เพื่อให้ผลการดำเนินงานที่แสดงในงบการเงิน มีความน่าเชื่อถือ (Francis & Wang, 2008)

จากงานวิจัยในอดีตข้างต้น การวิจัยครั้งนี้จึงคาดว่า บริษัทที่ใช้บริการสำนักงานสอบบัญชี Big4 จะเลือกวิธีปฏิบัติทางบัญชีลดกำไร จึงกำหนดสมมติฐานในการวิจัย ดังนี้

H7: คุณภาพการสอบบัญชีส่งผลกระทบเชิงลบต่อวิธีปฏิบัติทางบัญชีเพิ่มกำไร

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (The Stock Exchange of Thailand : SET) ทั้งหมด จำนวน 4,508 ปี-บริษัท (Firm-Year) โดยครอบคลุมระยะเวลา 8 ปี พ.ศ. 2554–2561 และเลือกตัวอย่างด้วยวิธีแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยกำหนดเกณฑ์คัดเลือกตัวอย่างไว้ 5 ข้อคือ (1) ไม่ใช่บริษัทในกลุ่มอุตสาหกรรมธุรกิจการเงิน ได้แก่ ธนาคาร ประกันภัยและประกันชีวิต และเงินทุนและหลักทรัพย์ ในกลุ่มนี้มีรูปแบบงบการเงิน และโครงสร้างธุรกิจ (เช่น แหล่งเงินทุน) ที่แตกต่างจากกลุ่มอุตสาหกรรมอื่น ซึ่งส่งผลกระทบต่อรายการบัญชีบางรายการที่ใช้เป็นตัวแปรที่สนใจศึกษา (2) ไม่ใช่บริษัทที่จัดอยู่ในหมวดกองทุนรวมอสังหาริมทรัพย์และกองทรัสต์เพื่อการลงทุนในอสังหาริมทรัพย์ (3) ไม่ใช่บริษัทที่ถูกเพิกถอนและเข้าข่ายถูกเพิกถอนหรือจัดอยู่ในหมวดบริษัทจดทะเบียนที่อยู่ระหว่างฟื้นฟูการดำเนินงาน (4) เป็นบริษัทที่มีข้อมูลครบถ้วนตามวัตถุประสงค์การวิจัย และ (5) ต้องเป็นบริษัทที่ใช้มาตรฐานการบัญชีที่ศึกษาทั้ง 4 ฉบับ ได้แก่ 1) มาตรฐานการบัญชี ฉบับที่ 2 เรื่อง สินค้าคงเหลือ 2) มาตรฐานการบัญชี ฉบับที่ 16 เรื่อง ที่ดิน อาคารและอุปกรณ์ 3) มาตรฐานการบัญชี ฉบับที่ 38 เรื่อง สินทรัพย์ไม่มีตัวตน และ 4) มาตรฐานการบัญชี ฉบับที่ 40 เรื่อง อสังหาริมทรัพย์เพื่อการลงทุน ทำให้เหลือจำนวนตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 1,021 ตัวอย่าง ดังนี้

ตารางที่ 2 จำนวนตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

เกณฑ์การคัดเลือกตัวอย่าง	จำนวนตัวอย่าง
จำนวนบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยทั้งหมด (พ.ศ. 2554–2561)	4,508
หัก (1) บริษัทในกลุ่มอุตสาหกรรมธุรกิจการเงิน	520
(2) บริษัทที่จัดอยู่ในหมวดกองทุนรวมอสังหาริมทรัพย์	472
(3) บริษัทที่ถูกเพิกถอนและเข้าข่ายถูกเพิกถอนหรือจัดอยู่ในหมวดบริษัทจดทะเบียนที่อยู่ระหว่างฟื้นฟูการดำเนินงาน	43
(4) บริษัทที่มีข้อมูลไม่ครบถ้วนตามวัตถุประสงค์การวิจัย	443
(5) บริษัทที่ใช้มาตรฐานการบัญชีที่ศึกษาไม่ครบถ้วนทั้ง 4 ฉบับ	2,009
คงเหลือจำนวนตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา	1,021

สำหรับขอบเขตระยะเวลาที่สนใจศึกษาครั้งนี้อยู่ในช่วงปี พ.ศ. 2554–2561 ซึ่งปี พ.ศ. 2554 บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยได้นำมาตรฐานการบัญชีฉบับปรับปรุงที่ประกาศโดยสภาวิชาชีพบัญชีฯ มาถือปฏิบัติเป็นปีแรก และในช่วงปี พ.ศ. 2554–2561 เป็นช่วงสภาวิชาชีพบัญชี ได้ประกาศใช้มาตรฐานการบัญชีที่มีการปรับปรุงใหม่อย่างต่อเนื่อง แต่การปรับปรุงดังกล่าวไม่ได้ส่งผลกระทบต่อวิธีปฏิบัติทางบัญชีของมาตรฐานการบัญชีที่สนใจศึกษาในครั้งนี้อย่างมีนัยสำคัญ ดังนั้น การวิจัยครั้งนี้จึงใช้มาตรฐานการบัญชี ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2554–2561 ซึ่งมีผลบังคับใช้กับงบการเงินของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยในแต่ละปีของกิจการที่นำมาใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างและอยู่ในช่วงที่สนใจศึกษา

แบบจำลองในการวิจัย

จากสมมติฐานที่อธิบายมาแล้วข้างต้น จึงเขียนแบบจำลองที่ใช้ในการทดสอบผลกระทบของโครงสร้างผู้ถือหุ้นต่อการเลือกวิธีปฏิบัติทางบัญชีของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย โดยใช้เทคนิคการประมาณค่าพารามิเตอร์ด้วยวิธีกำลังสองน้อยที่สุด (Ordinary Least Square: OLS) ได้ ดังนี้

$$ACMethod_{i,t} = \alpha_0 + \alpha_1 CONOW_{i,t} + \alpha_2 FFOW_{i,t} + \alpha_3 MGOW_{i,t} + \alpha_4 ROA_{i,t} + \alpha_5 LEV_{i,t} + \alpha_6 SIZE_{i,t} + \alpha_7 Big4_{i,t} + \sum Control\ \ Variables + \varepsilon_{i,t}$$

เมื่อ

ACMethod = วิธีปฏิบัติทางบัญชี[1] วัดค่าจากค่าคะแนนของมาตรฐานการบัญชี 4 ฉบับ (Waweru et al., 2011; Ali & Ahmed, 2017)

CONOW = การกระจุกตัวของผู้ถือหุ้น วัดค่าจากจำนวนหุ้นที่ถือโดยผู้ถือหุ้นรายใหญ่ 3 ลำดับแรก หารด้วยจำนวนหุ้นที่ออกจำหน่ายทั้งหมด (Arthur, Chen & Tang, 2019)

FFOW = การถือหุ้นโดยนักลงทุนรายย่อย วัดค่าจากจำนวนหุ้นที่ถือโดยผู้ถือหุ้นรายย่อย (Free Float) ที่ไม่มีส่วนร่วมบริหารงาน หารด้วยจำนวนหุ้นที่ออกจำหน่ายทั้งหมด (Ding et al., 2016; El-Nader, 2018)

MGOW = บริษัทที่ไม่มีผู้ถือหุ้นเป็นผู้บริหาร วัดค่าเป็นตัวแปรหุ่น หากบริษัทไม่มีผู้บริหารถือหุ้นให้มีค่าเท่ากับ 1 หากไม่ใช่มีค่าเท่ากับ 0 โดยพิจารณาจากสัดส่วนการถือหุ้นโดยผู้บริหาร (Nelson & Mohamed-Rusdi, 2015)

ROA = ผลการดำเนินงาน วัดค่าจากอัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์ (Isa, 2014; Ali & Ahmed, 2017)

LEV = อัตราส่วนสภาพหนี้สิน วัดค่าจากหนี้สินรวมหารด้วยสินทรัพย์รวม (Gaio & Pinto, 2018; Alves, 2019)

SIZE = ขนาดกิจการวัดค่าจากลอการิทึมธรรมชาติ (Ln) ของสินทรัพย์รวม (Isa, 2014; Waweru et al., 2011; Acaranupong, 2017; Ali & Ahmed, 2017)

Big4 = คุณภาพการสอบบัญชี วัดค่าเป็นตัวแปรหุ่น หากบริษัทใช้บริการสอบบัญชีจากสำนักงานสอบบัญชี Big4 ให้มีค่าเท่ากับ 1 หากไม่ใช่เท่ากับ 0 (Parte-Esteban & García, 2014)

ตัวแปรควบคุม (Control Variables)

INSO = โอกาสในการลงทุน วัดค่าจากอัตราส่วนที่ดิน อาคารและอุปกรณ์ต่อมูลค่าตลาด ณ วันสิ้นงวด (Ali & Ahmed, 2017)

Year = ปี พ.ศ. วัดค่าเป็นตัวแปรหุ่น ให้มีค่าเป็น 1 ในแต่ละปี หากไม่ใช่ให้มีค่าเป็น 0

Industry = อุตสาหกรรม วัดค่าเป็นตัวแปรหุ่น ให้มีค่าเป็น 1 ในแต่ละอุตสาหกรรม หากไม่ใช่ให้มีค่าเป็น 0

ε = ค่าความคลาดเคลื่อน (Error Term)

i, t = บริษัท i ปีที่ t

[1] วิธีปฏิบัติทางบัญชีคือ ผลรวมของค่าคะแนนของมาตรฐานการบัญชีทั้ง 4 ฉบับ หารด้วยจำนวนมาตรฐานการบัญชีทั้งหมด 4 ฉบับ (Waweru et al., 2011; Ali & Ahmed, 2017) รายละเอียดการคำนวณแสดงไว้ในภาคผนวก

ในแบบจำลองข้างต้น งานวิจัยนี้คาดว่า $\alpha 1 > < 0$, $\alpha 2 > 0$, $\alpha 3 > 0$, $\alpha 4 > 0$, $\alpha 5 > 0$, $\alpha 6 < 0$ และ $\alpha 7 < 0$ รวมทั้งในแบบจำลองดังกล่าว ได้ควบคุมผลกระทบของตัวแปรโอกาสในการลงทุน (INSO) เนื่องจากงานวิจัยในอดีตพบว่าส่งผลกระทบต่อวิธีปฏิบัติทางบัญชี (Ali & Ahmed, 2017) นอกจากนั้นงานวิจัยนี้ได้ควบคุมผลกระทบของความแตกต่างของปีที่ได้รับผลกระทบทางเศรษฐกิจ (Waweru et al., 2011) และอุตสาหกรรม (Cairns, Massoudi, Taplin & Tarca, 2011; Ali & Ahmed, 2017) ในแบบจำลองการวิจัย เนื่องจากมีผลกระทบต่อการเลือกวิธีปฏิบัติทางบัญชี

การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณในการค้นหาหลักฐานการวิจัยจากข้อมูลที่มีอยู่ โดยใช้ข้อมูลทุติยภูมิจากงบการเงิน แบบแสดงรายการ 56-1 และรายงานประจำปีที่เปิดเผยในช่วงปี พ.ศ. 2554–2561 ที่แสดงไว้ในฐานข้อมูลออนไลน์คือ ฐานข้อมูลออนไลน์ SETSMART ใช้เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลผู้ถือหุ้น วิธีปฏิบัติทางบัญชีจากหมายเหตุประกอบงบการเงิน และคุณภาพการสอบบัญชี และฐานข้อมูลออนไลน์ Refinitiv Eikon DataStream ใช้เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลทางการเงินที่ใช้สำหรับการวัดค่าตัวแปรทั้งหมดจากงบแสดงฐานะการเงิน งบกำไรขาดทุน และงบกระแสเงินสด

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ใช้เทคนิคการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis : MRA) ด้วยวิธีกำลังสองน้อยที่สุด (OLS) เพื่อประมาณค่าพารามิเตอร์ สำหรับการทดสอบสมมติฐานในการวิจัย ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ต้องทดสอบข้อสมมติ Classical Linear Regression Model (CLRM) ก่อนการใช้วิธีกำลังสองน้อยที่สุด (OLS) (Rangkakulnuwat, 2015: 59-60)

ผลการวิจัย

จำนวนตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มีจำนวน 1,021 ตัวอย่าง โดยข้อมูลสถิติพื้นฐานเกี่ยวกับค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน รวมทั้งค่าความถี่ และค่าร้อยละของตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยแสดงดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 สถิติพรรณนา

Panel A : ตัวแปรค่าต่อเนื่อง (n = 1,021)				
ตัวแปร	**ค่าต่ำสุด**	**ค่าสูงสุด**	**ค่าเฉลี่ย**	**ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน**
ACMethod	0.250	1.000	0.813	0.166
CONOW	0.102	0.979	0.482	0.177
FFOW	0.021	0.921	0.418	0.173
ROA	–0.323	0.627	0.079	0.083
LEV	0.036	0.977	0.443	0.204
SIZE	19.531	28.487	22.830	1.561
INSO	0.005	2.464	0.447	0.338

ตารางที่ 3 สถิติพรรณนา (ต่อ)

Panel B : ตัวแปรค่าไม่ต่อเนื่อง (n = 1,021)				
ตัวแปร	**ตัวแปรหุ่น = 1**	**ตัวแปรหุ่น = 0**	**% ของ 1**	**% ของ 0**
MGOW	131	890	12.80	87.20
Big4	591	430	57.90	42.10

จากตารางที่ 3 พบว่า ตัวแปรวิธีปฏิบัติทางบัญชีมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.813 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยส่วนใหญ่จะเลือกใช้วิธีเพิ่มกำไรสำหรับการรายงานสินทรัพย์ในงบการเงิน นอกจากนี้ยังพบว่า โดยทั่วไปบริษัทมีการกระจุกตัวของผู้ถือหุ้นเฉลี่ยเท่ากับ 0.482 หรือคิดเป็นร้อยละ 48.20 และมีระดับการถือหุ้นโดยนักลงทุนรายย่อยเฉลี่ยเท่ากับ 0.418 หรือคิดเป็นร้อยละ 41.80 จากกลุ่มตัวอย่างพบว่า บริษัทที่ไม่มีผู้บริหารเป็นผู้ถือหุ้นมีเพียงจำนวน 131 ตัวอย่าง หรือคิดเป็นร้อยละ 12.80 จากตัวอย่างทั้งหมด ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยส่วนใหญ่จะมีผู้บริหารเป็นผู้ถือหุ้น

ก่อนการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณผู้วิจัยได้พิจารณาถึงข้อสมมติที่จำเป็น เพื่อให้ผลการวิจัยมีความน่าเชื่อถือ โดยเริ่มจากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระที่สนใจศึกษาในแต่ละคู่ เพื่อไม่ให้มีความสัมพันธ์กันในระดับสูงเกินไปและไม่ก่อให้เกิดปัญหา Multicollinearity ผลการวิเคราะห์แสดงดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์บนขวา Pearson Correlation ล่างซ้าย Spearman's rho

ตัวแปร	**ACMethod**	**CONOW**	**FFOW**	**MGOW**	**ROA**	**LEV**	**SIZE**	**Big4**	**INSO**
ACMethod	1	0.046	−0.009	−0.041	−0.014	−0.125**	−0.137**	−0.128**	−0.052
CONOW	0.043	1	−0.727**	0.333**	0.012	−0.041	0.017	0.094**	0.051
FFOW	0.001	−0.707**	1	−0.137**	−0.030	0.173**	0.172**	0.013	−0.059
MGOW	−0.046	0.282**	−0.143**	1	−0.021	−0.064*	0.096**	0.013	0.073*
ROA	0.038	0.048	−0.008	−0.017	1	−0.115**	0.037	0.008	−0.167**
LEV	−0.107**	−0.024	0.179**	−0.064*	−0.127**	1	0.436**	0.192**	−0.122**
SIZE	−0.125**	−0.014	0.204**	0.065*	0.036	0.453**	1	0.372**	0.003
Big4	−0.128**	0.089**	0.035	0.013	0.040	0.192**	0.405**	1	−0.022
INSO	−0.007	0.064*	−0.068*	0.055	−0.134**	−0.107**	−0.040	−0.020	1

หมายเหตุ : ระดับนัยสำคัญ * $p < 0.05$, ** $p < 0.01$

จากผลการตรวจสอบความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระแต่ละคู่ (ตารางที่ 4) พบว่า มีความสัมพันธ์กันไม่สูงเกินไปจนนำไปสู่การเกิดปัญหาความสัมพันธ์เชิงเส้นต่อกันของตัวแปรอิสระ (Multicollinearity) ซึ่ง Gujarati (2003) แนะนำว่าตัวแปรอิสระแต่ละคู่ไม่ควรมีความสัมพันธ์กันสูงเกินกว่า 0.80 ที่จะส่งผลให้ผลการวิจัยเกิดความลำเอียง (Baatour, Othman & Hussainey, 2017) นอกจากนั้นงานวิจัยนี้ได้ทดสอบจากค่าสถิติ Variance Inflation Factor (VIF) เพิ่มเติม ซึ่งพบว่า ตัวแปรอิสระทุกตัวมีค่า VIF น้อยกว่า 3 จึงสรุปได้ว่าไม่ก่อให้เกิดปัญหา Multicollinearity (Hair, Risher, Sarstedt & Ringle, 2019) และจากตารางที่ 5 พบว่า ตัวแบบที่ใช้ในการวิจัยไม่พบปัญหาความสัมพันธ์กันเองของตัวแปรสุ่มคลาดเคลื่อน (Autocorrelation) เนื่องจากค่า Durbin-Watson อยู่ในระหว่าง 1.911–1.925 ซึ่งถือว่า ตัวแปรอิสระที่ใช้ในการวิจัยเป็นอิสระจากกัน แต่การประมาณค่าสัมประสิทธิ์ด้วยวิธีกำลังสองน้อยที่สุด (OLS) ครั้งนี้ พบปัญหาความไม่คงที่ของความแปรปรวนในตัวแปรสุ่มคลาดเคลื่อน (Heteroscedasticity) ในแต่ละแบบจำลองและได้แก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยใช้การประมาณค่าสัมประสิทธิ์ด้วยวิธี White heteroskedasticity-consistent standard errors & covariance ซึ่งผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแสดงดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณตามวิธีกำลังสองน้อยที่สุด (Ordinary Least Square: OLS)

ตัวแปร	Model 1		Model 2		Model 3		Model 4	
	Coef.	p-value	Coef.	p-value	Coef.	p-value	Coef.	p-value
Constant	0.927***	0.000	1.056***	0.000	0.919***	0.000	1.049***	0.000
CONOW	0.174***	0.000	0.149***	0.001	0.176***	0.000	0.151***	0.001
FFOW	0.136***	0.002	0.100**	0.032	0.137***	0.002	0.102**	0.029
MGOW	–0.038**	0.019	–0.048***	0.006	–0.038**	0.021	–0.048***	0.006
ROA	–0.068	0.296	–0.125*	0.057	–0.059	0.375	–0.121*	0.071
LEV	–0.088***	0.003	–0.118***	0.000	–0.086***	0.004	–0.117***	0.000
SIZE	–0.007**	0.044	–0.010**	0.011	–0.007**	0.045	–0.010**	0.012
Big4	–0.034***	0.002	–0.035***	0.001	–0.037***	0.002	–0.037***	0.001
INSO	–0.033**	0.030	–0.047***	0.003	–0.032**	0.038	–0.046***	0.003
Industry	No		Yes		No		Yes	
Year	No		No		Yes		Yes	
Sig. F-statistic	6.735***		6.359***		3.681***		4.301***	
Adj. R^2	4.30%		6.85%		3.79%		6.36%	
Durbin-Watson	1.911		1.921		1.915		1.925	
n	1,021		1,021		1,021		1,021	

หมายเหตุ : ระดับนัยสำคัญ * $p < 0.10$, ** $p < 0.05$, *** $p < 0.01$

จากตารางที่ 5 พบว่า ตัวแบบที่ใช้ในการวิจัยค่า F-statistic มีนัยสำคัญทางสถิติ $p < 0.01$ ทุกตัวแบบ (Model) แสดงว่า ในแต่ละตัวแบบที่ใช้ในการวิจัยมีความเหมาะสม ซึ่งมีตัวแปรอิสระอย่างน้อย 1 ตัวส่งผลกระทบต่อตัวแปรตาม โดยทั้ง 4 ตัวแบบได้ควบคุมผลกระทบจากปี พ.ศ. และอุตสาหกรรมไว้แตกต่างกัน แต่จะอธิบายผลการวิจัยเฉพาะตัวแบบที่ 4 (Model 4) เนื่องจากได้ควบคุมผลกระทบทั้งปี พ.ศ. และอุตสาหกรรมไว้แล้ว จาก Model 4 พบว่า การกระจุกตัวของผู้ถือหุ้น (CONOW) มีผลกระทบเชิงบวกต่อวิธีปฏิบัติทางบัญชีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ($p = 0.001$) มีค่าสัมประสิทธิ์ (Coef.) เท่ากับ 0.151 จึงยอมรับสมมติฐาน H1 และพบว่า การถือหุ้นโดยนักลงทุนรายย่อย (FFOW) มีผลกระทบเชิงบวกต่อวิธีปฏิบัติทางบัญชีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($p = 0.029$) มีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ 0.102 จึงยอมรับสมมติฐาน H2

ในทางตรงข้ามพบว่า บริษัทที่ไม่มีผู้ถือหุ้นเป็นผู้บริหาร (MGOW) มีผลกระทบเชิงลบต่อวิธีปฏิบัติทางบัญชีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ($p = 0.006$) มีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ –0.048 จึงปฏิเสธสมมติฐาน H3 ผลการดำเนินงาน (ROA) มีผลกระทบเชิงลบต่อวิธีปฏิบัติทางบัญชีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.10 ($p = 0.071$) มีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ –0.121 จึงปฏิเสธสมมติฐาน H4 อัตราส่วนสภาพหนี้สิน (LEV) มีผลกระทบเชิงลบต่อวิธีปฏิบัติทางบัญชีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ($p = 0.000$) มีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ –0.117 จึงปฏิเสธสมมติฐาน H5 ขนาดกิจการ (SIZE) มีผลกระทบเชิงลบต่อวิธีปฏิบัติทางบัญชีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($p = 0.012$) มีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ –0.010 จึงยอมรับสมมติฐาน H6 รวมทั้งคุณภาพการสอบบัญชี (Big4) มีผลกระทบเชิงลบต่อวิธีปฏิบัติทางบัญชีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ($p = 0.001$) มีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ –0.037 จึงยอมรับสมมติฐาน H7

ผลการวิเคราะห์เพิ่มเติม

สำหรับการวิเคราะห์เพิ่มเติม (Additional Analysis) ผู้วิจัยได้ปรับตัวแปรการวัดระดับการกระจุกตัวของผู้ถือหุ้นเพื่อให้ได้ข้อมูลเพิ่มเติมจากผลการวิจัยที่แสดงไว้ก่อนหน้า (ตารางที่ 5) เนื่องจากงานวิจัยในอดีตได้แบ่งระดับการถือหุ้นของผู้ถือหุ้นรายใหญ่ไว้ ซึ่งสะท้อนถึงระดับการกระจุกตัวของผู้ถือหุ้น ดังนั้น เพื่อให้ผลการวิจัยมีความชัดเจนเกี่ยวกับต้นทุนและผลประโยชน์ของการกระจุกตัวของผู้ถือหุ้นต่อการเลือกวิธีปฏิบัติทางบัญชีของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย งานวิจัยนี้จึงวิเคราะห์เพิ่มเติม โดยแบ่งระดับของการกระจุกตัวของผู้ถือหุ้นเป็น 3 ระดับเช่นเดียวกับงานวิจัยในอดีต (Desoky & Mousa, 2013) ได้แก่ (1) การกระจุกตัวของผู้ถือหุ้นที่พิจารณาจากผู้ถือหุ้นรายใหญ่อันดับแรก (CONOWTOP1) (2) การกระจุกตัวของผู้ถือหุ้นที่พิจารณาจากผู้ถือหุ้นรายใหญ่ 2 อันดับแรก (CONOWTOP2) และ (3) การกระจุกตัวของผู้ถือหุ้นที่พิจารณาจากผู้ถือหุ้นรายใหญ่ 3 อันดับแรก (CONOWTOP3) ซึ่งใน Model 7 ใช้ผลการวิเคราะห์จากตารางที่ 5 (Model 4) ส่วนตัวแปรอื่น ๆ ไม่เปลี่ยนแปลงการวัดค่า ผลการวิเคราะห์เพิ่มเติมแสดงดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณตามวิธีกำลังสองน้อยที่สุด (ผลการวิเคราะห์เพิ่มเติม)

ตัวแปร	Model 5		Model 6		Model 7	
	Coef.	p-value	Coef.	p-value	Coef.	p-value
Constant	1.046***	0.000	1.046***	0.000	1.049***	0.000
CONOWTOP1	0.162***	0.000				
CONOWTOP2			0.158***	0.000		
CONOWTOP3					0.151***	0.001
FFOW	0.076**	0.046	0.099**	0.021	0.102**	0.029
MGOW	−0.052***	0.003	−0.052***	0.003	−0.048***	0.006
ROA	−0.121*	0.075	−0.125*	0.062	−0.121*	0.071
LEV	−0.121***	0.000	−0.119***	0.000	−0.117***	0.000
SIZE	−0.008**	0.038	−0.009**	0.018	−0.010**	0.012
Big4	−0.037***	0.001	−0.038***	0.001	−0.037***	0.001
INSO	−0.051***	0.001	−0.048***	0.002	−0.046***	0.003
Industry	Yes		Yes		Yes	
Year	Yes		Yes		Yes	
Sig. F-statistic	4.606***		4.469***		4.301***	
Adj. R^2	6.91%		6.67%		6.36%	
Durbin-Watson	1.922		1.931		1.925	
n	1,021		1,021		1,021	

หมายเหตุ : ระดับนัยสำคัญ * $p < 0.10$, ** $p < 0.05$, *** $p < 0.01$

จากตารางที่ 6 พบว่า ตัวแบบที่ใช้ในการวิจัยค่า F-statistic ทุกตัวแบบ (Model) มีนัยสำคัญทางสถิติ $p < 0.01$ แสดงว่าในแต่ละตัวแบบที่ใช้ในการวิจัยมีความเหมาะสม ซึ่งมีตัวแปรอิสระอย่างน้อย 1 ตัวส่งผลกระทบต่อตัวแปรตาม โดยการวิเคราะห์ทั้ง 3 ตัวแบบได้ควบคุมผลกระทบจากปี พ.ศ. และอุตสาหกรรมผลการวิจัยพบว่า การกระจุกตัวของผู้ถือหุ้นที่พิจารณาจากผู้ถือหุ้นรายใหญ่อันดับแรก (CONOWTOP1) การกระจุกตัวของผู้ถือหุ้นที่พิจารณาจากผู้ถือหุ้นรายใหญ่ 2 อันดับแรก (CONOWTOP2) และการกระจุกตัวของผู้ถือหุ้นที่พิจารณาจากผู้ถือหุ้นรายใหญ่ 3 อันดับแรก (CONOWTOP3) มีผลกระทบเชิงบวกต่อวิธีปฏิบัติทางบัญชีอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01 ทั้ง 3 ตัวแบบ ($p < 0.000$) โดยตัวแบบที่ 5–7 มีค่าสัมประสิทธิ์ (Coef.) เท่ากับ 0.162 0.158 และ 0.151 ตามลำดับ ส่วนตัวแปรอื่น ๆ ผลการวิเคราะห์ไม่แตกต่างจากตารางที่ 5 จึงสรุปได้ว่า การกระจุกตัวของผู้ถือหุ้นมีผลกระทบในเชิงบวกต่อการเลือกวิธีปฏิบัติทางบัญชี กล่าวคือ หากบริษัทมีการกระจุกตัวของผู้ถือหุ้นสูงจะเลือกวิธีปฏิบัติทางบัญชีเพิ่มกำไร ผลการวิเคราะห์เพิ่มเติมนี้สนับสนุนสมมติฐานที่ 1 ที่กำหนดไว้ว่า “การกระจุกตัวของผู้ถือหุ้นส่งผลกระทบต่อวิธีปฏิบัติทางบัญชี”

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาพบว่า การกระจุกตัวของผู้ถือหุ้นมีผลกระทบเชิงบวกต่อวิธีปฏิบัติทางบัญชีอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานในการวิจัยที่กำหนดไว้และสอดคล้องกับแนวคิดของการมีอำนาจควบคุมตามลักษณะการถือหุ้นแบบกระจุกตัว โดยผู้ถือหุ้นจะมีอำนาจควบคุมผู้บริหารในการเลือกวิธีปฏิบัติทางบัญชีเพิ่มกำไร ซึ่งส่งผลให้ผลการดำเนินงานในแต่ละงวดเป็นที่น่าพอใจของนักลงทุนหรือบุคคลภายนอก การใช้อำนาจในลักษณะดังกล่าวทำให้ผลประโยชน์ของผู้ถือหุ้นเพิ่มขึ้น รวมทั้งผลการวิเคราะห์เพิ่มเติมเกี่ยวกับการกระจุกตัวของผู้ถือหุ้นในแต่ละอันดับพบผลการวิจัยเช่นเดียวกัน ดังนั้น การวิจัยครั้งนี้จึงสรุปได้ว่า บริษัทที่มีระดับการกระจุกตัวของผู้ถือหุ้นจะเลือกใช้วิธีปฏิบัติทางบัญชีเพิ่มกำไร สอดคล้องกับ Missonier-Piera (2004) พบว่า บริษัทที่มีการกระจุกตัวของผู้ถือหุ้นอยู่ในระดับสูงจะเลือกวิธีปฏิบัติทางบัญชีเพิ่มกำไร และเป็นไปตามแนวคิดของผู้ถือหุ้นที่มีอำนาจควบคุมที่นำมาซึ่งความขัดแย้งทางผลประโยชน์กับผู้ถือหุ้นรายย่อย (Gilson & Gordon, 2003; Shleifer & Vishny, 1997) ในทำนองเดียวกันผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า การถือหุ้นโดยนักลงทุนรายย่อยมีผลกระทบเชิงบวกต่อวิธีปฏิบัติทางบัญชีอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่กำหนดไว้ โดยสะท้อนถึงบริษัทที่มีระดับการกระจายของผู้ถือหุ้นในระดับสูง ผู้บริหารจะเลือกวิธีปฏิบัติทางบัญชีเพิ่มกำไร เพื่อให้ตนเองได้รับผลตอบแทน และผู้ถือหุ้นขาดแรงจูงใจในการกำกับติดตาม เนื่องจากมีต้นทุนในการตรวจสอบ จึงทำให้ผู้บริหารสามารถใช้พฤติกรรมฉวยโอกาสในการเลือกนโยบายการบัญชี ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Astami and Tower (2006) และ Ali and Ahmed (2017) ที่พบว่า บริษัทที่มีการถือหุ้นโดยบุคคลทั่วไปสูงจะใช้วิธีปฏิบัติทางบัญชีเพิ่มกำไร เนื่องจากขาดกลไกการกำกับดูแล (Waweru et al., 2011) และการตรวจสอบที่สำคัญ (Zhong et al., 2007)

ในทางตรงข้ามพบว่า บริษัทที่ไม่มีผู้ถือหุ้นเป็นผู้บริหารมีผลกระทบเชิงลบต่อวิธีปฏิบัติทางบัญชีเพิ่มกำไร โดยผู้บริหารจะจัดทำงบการเงิน เพื่อต้องการให้ข้อมูลที่นำเสนอมีคุณภาพ โดยไม่แสดงจำนวนกำไรที่สูงเกินไป และนำเสนอข้อมูลที่สะท้อนเหตุการณ์ทางเศรษฐกิจ โดยใช้วิธีการตีราคาใหม่หรือมูลค่ายุติธรรม หรือในบางกรณีผู้บริหารอาจเลือกวิธีลดกำไรเพื่อไม่ให้เป็นที่จับตามองจากรัฐบาล ซึ่งสอดคล้องกับแนวคดของทฤษฎีผู้พิทักษ์ผลประโยชน์ (Donaldson & Davis, 1991) ในมุมมองที่ว่า ผู้บริหารจะคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวมและของผู้ถือหุ้นมากกว่า แต่ผลการวิจัยนี้แตกต่างจากงานวิจัยในอดีตของ Astami and Tower (2006) ที่พบว่า บริษัทที่มีสัดส่วนการถือหุ้น โดยผู้บริหารอยู่ในระดับต่ำจะเลือกนโยบายการบัญชีเพิ่มกำไร

สำหรับผลการศึกษาเกี่ยวกับแรงจูงใจของผู้บริหารตามแนวคิด PAT พบว่า บริษัทที่มีผลการดำเนินงานสูงจะใช้วิธีปฏิบัติทางบัญชีลดกำไร เนื่องจากผู้บริหารอาจพิจารณาแล้วว่า ผลการดำเนินงานในงวดอยู่ในระดับที่ยอมรับได้ และไม่ต้องการให้กำไรมีความผันผวน จึงเลือกใช้วิธีมูลค่ายุติธรรมหรือวิธีการตีราคาใหม่ตามหลักความระมัดระวังทางบัญชี เพื่อไม่ให้กำไรในงวดแสดงไว้ในจำนวนที่สูงเกินไป ซึ่งสอดคล้องกับ Healy (1985) อธิบายว่า หากกำไรในงวดอยู่ในระดับที่ผู้บริหารได้รับผลตอบแทนผู้บริหารจะไม่เลือกวิธีปฏิบัติทางบัญชีเพิ่มกำไร รวมทั้งผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า บริษัทที่มีระดับหนี้สินสูงจะใช้วิธีปฏิบัติทางบัญชีลดกำไร ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Baek and Lee (2016) พบว่า บริษัทที่มีอัตราส่วนหนี้สินสูงจะเลือกวิธีการตีราคาใหม่สำหรับรายการสินทรัพย์ และงานวิจัยของ Astami and Tower (2006) และ Ali and Ahmed (2017) นอกจากนี้บริษัทที่มีขนาดใหญ่จะใช้วิธีปฏิบัติทางบัญชีลดกำไร เนื่องจากผู้บริหารของบริษัทให้ความสำคัญกับการใช้วิธีตีราคาใหม่หรือวิธีมูลค่ายุติธรรมและต้องการให้งบการเงินที่นำเสนอไม่แสดงจำนวนกำไรที่สูงเกินไป เพื่อไม่ให้

เป็นที่จับตามองจากรัฐบาลตามแนวคิด PAT (Watts & Zimmerman, 1986) ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Waweru et al. (2011) และ Ali and Ahmed (2017)

สำหรับคุณภาพการสอบบัญชีในการวิจัยนี้พบว่า บริษัทที่ใช้บริการจากสำนักงานสอบบัญชี Big4 จะช่วยลดการใช้วิธีปฏิบัติทางบัญชีเพิ่มกำไรของผู้บริหาร ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับ Hu et al. (2015) พบว่า คุณภาพการสอบบัญชีช่วยลดพฤติกรรมฉวยโอกาสของผู้บริหารในการเลือกวิธีปฏิบัติทางบัญชี

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลการวิจัยนี้พบว่า ลักษณะของโครงสร้างการถือหุ้น ได้แก่ การกระจุกตัวของผู้ถือหุ้น การถือหุ้นโดยนักลงทุนรายย่อย การที่ไม่มีผู้บริหารเป็นผู้ถือหุ้น รวมถึงข้อมูลอื่น ๆ เช่น ผลการดำเนินงาน อัตราส่วนสภาพหนี้สิน ขนาดกิจการ และคุณภาพการสอบบัญชีมีผลต่อการเลือกใช้วิธีปฏิบัติทางบัญชีเพิ่มกำไร ดังนั้น ในการวิเคราะห์งบการเงิน นักลงทุนหรือผู้สนใจทั่วไปอาจต้องนำลักษณะของโครงสร้างการถือหุ้นและข้อมูลอื่น ๆ ของบริษัทเหล่านี้มาประกอบการพิจารณาเลือกวิธีปฏิบัติทางบัญชีของบริษัท เพื่อช่วยให้การตัดสินใจเชิงเศรษฐกิจหรือการประเมินผลการดำเนินงานของบริษัทมีประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยนี้ส่วนใหญ่เลือกใช้วิธีราคาทุนมากกว่าวิธีการตีราคาใหม่หรือวิธีมูลค่ายุติธรรม สภาวิชาชีพบัญชีฯ สามารถนำผลการวิจัยนี้ไปใช้สนับสนุนในการพัฒนามาตรฐานการรายงานทางการเงินที่เกี่ยวข้องกับการวัดมูลค่ารายการบัญชีของประเทศไทยในอนาคตได้

งานวิจัยนี้ศึกษาถึงผลกระทบของโครงสร้างผู้ถือหุ้น แรงจูงใจของผู้บริหาร และคุณภาพการสอบบัญชีต่อการเลือกวิธีปฏิบัติทางบัญชีในภาพรวมของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยทั้งตลาดและใช้ตัวอย่างเฉพาะบริษัทที่ใช้มาตรฐานการบัญชี 4 ฉบับที่เกี่ยวข้องกับสินทรัพย์เท่านั้น และไม่ได้แยกพิจารณาในระดับอุตสาหกรรม งานวิจัยในอนาคตควรศึกษาถึงประเด็นดังกล่าว เพื่อให้ผลการวิจัยมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น หรืออาจนำมุมมองของกลไกการกำกับดูแลกิจการจากภายใน เช่น การควบคุมภายใน หรือการตรวจสอบภายใน มาศึกษาผลกระทบที่มีต่อวิธีปฏิบัติทางบัญชี เพื่อให้เห็นถึงประสิทธิผลของกลไกที่มีความเกี่ยวข้องกับการจัดทำงบการเงิน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อวงการวิชาชีพบัญชีและการพัฒนามาตรฐานการรายงานทางการเงินในอนาคตต่อไป

REFERENCES

Acaranupong, K. (2017). Accounting practices and value relevance of investment property: Evidence from firms listed on the stock exchange of Thailand. *Asian Journal of Business and Accounting, 10*(2), 1–41.

Ali, M. J., & Ahmed, K. (2017). Determinants of accounting policy choices under international accounting standards: Evidence from South Asia. *Accounting Research Journal, 30*(4), 430–446.

Alves, S. (2012). Ownership structure and earnings management: evidence from Portugal. *Australasian Accounting, Business and Finance Journal, 6*(1), 2012, 57–74.

Alves, S. (2019). Accounting for investment property: determinants of accounting policy choice by Portuguese listed firms. *International Journal of Accounting and Taxation, 7*(2), 1–10.

Alzoubi, E. S. S. (2016a). Ownership structure and earnings management: evidence from Jordan. *International Journal of Accounting & Information Management, 24*(2), 135–161.

Alzoubi, E.S.S. (2016b). Audit quality and earnings management: evidence from Jordan. *Journal of Applied Accounting Research, 17*(2), 170–189.

Anwar, H., & Buvanendra, S. (2019). Earnings management and ownership structure: Evidence from Sri Lanka. *Colombo Business Journal, 10*(1), 44–65.

Arthur, N., Chen, H., & Tang, Q. (2019). Corporate ownership concentration and financial reporting quality: International evidence. *Journal of Financial Reporting and Accounting, 17*(1), 104–132.

Astami, E., & Tower, G. (2006). Accounting policy choice and firm characteristics in the Asia Pacific region: An international empirical test of costly contracting theory. *International Journal of Accounting, 41*, 1–21.

Baatour, K., Othman, H. B., & Hussainey, K. (2017). The effect of multiple directorships on real and accrual based earnings management Evidence from Saudi listed firms. *Accounting Research Journal, 30*(4), 395–412.

Baek, H. Y., & Lee, D. Y. (2016). Motives for and effects of asset revaluation: An examination of South Korean data. *Emerging Markets Finance and Trade, 52*(12), 2808–2817.

Ball, R., Robin, A., & Wu, J. S. (2003). Incentives versus standards: Properties of accounting income in four East Asian countries. *Journal of Accounting and Economics, 36*(1–3), 235–270.

Barth, M. E., Landsman, W. R., & Lang, M. H. (2008). International accounting standards and accounting quality. *Journal of Accounting Research, 46*(3), 467–498.

Basu, S. (1997). The conservatism principle and the asymmetric timeliness of earnings. *Journal of Accounting and Economics, 24*(1), 337.

Becker, C. L., Defond, M. L., Jiambalvo, J., & Subramanyam, K. R. (1998). The effect of audit quality on earnings management. *Contemporary Accounting Research, 15*(1), 1–24.

Bekiris F. V., & Doukakis, L. C. (2011). Corporate governance and accruals earnings management. *Managerial and Decision Economics, 32*(7), 439–456.

Boonyawat, K., & Manavapat, S. (2011). An ownership structure and the quality of a financial report. *Executive Journal, 31*(2), 152–158.

Bowen, R. J., Noreen, E., & Lacey, J. (1981). Determinants of the decision by firms to capitalize interest costs. *Journal of Accounting Research, 3*(2), 151–179.

Cairns, D., Massoudi, D., Taplin, R., & Tarca, A. (2011). IFRS fair value measurement and accounting policy choice in the United Kingdom and Australia. *The British Accounting Review, 43*(1), 1–21.

Chi, H. Y., & Weng, T. C. (2014). Managerial legal liability and Big 4 auditor choice. *Journal of Business Research, 67*, 1857–1869.

Connelly, J. T., Limpaphayom, P., & Nagarajan, N. J. (2012). Form versus substance: The effect of ownership structure and corporate governance on firm value in Thailand. *Journal of Banking & Finance, Journal of Banking & Finance, 36*, 1722–1743.

Costa, M., & Guzzo, G. (2013). Fair value accounting versus historical cost accounting: A theoretical framework for judgment in financial crisis. *Corporate Ownership and Control, 11*(1–2), 147–153.

Daily, C. M., Dalton, D. R., & Cannella, A. A. (2003). Corporate governance: Decades of dialogue and data. *Academy of Management Review, 28*(3), 371–382.

Damodaran, A. (1997). *Corporate finance*. New York, NY: John Wiley.

Dechow, P. M., Ge, W., & Schrand, C. M. (2010). Understanding earnings quality: A review of the proxies, their determinants and their consequences. *Journal of Accounting and Economics, 50*(2–3), 344–401.

Demsetz, H., & Lehn, K. (1985). The structure of corporate ownership: Causes and consequences. *Journal of Political Economy, 93*(6), 1155–1177.

Demsetz, H., (1983). The structure of ownership and the theory of the firm. *Journal of Law and Economics, 26*(2), 375–390.

Desoky, A. M., & Mousa, G. A. (2013). An empirical investigation of the influence of ownership concentration and identity on firm performance of Egyptian listed companies. *Journal of Accounting in Emerging Economies, 3*(2), 164–188.

Dey, C. R., Grinyer, J. R., Sinclair, C. D., & El-Habashy, H. (2008). Determinants of accounting choices in Egypt. *Journal of Applied Accounting Research, 8*(3), 48–92.

Ding, X. S., Ni, Y., & Zhong, L. (2016). Free float and market liquidity around the world. *Journal of Empirical Finance, 38*, 236–257

Ding, Y., Zhang, H., & Zhang, J. (2007). Private VS State ownership and earnings management. *Corporate Governance, 15*(2), 223–238.

Donaldson, L., & Davis, J. H. (1991). Stewardship theory or agency theory: CEO governance and shareholder returns. *Australian Journal of Management, 16*(1), 49–64.

Dong, N., Wang, F., Zhang, J., & Zhou, J. (2020). Ownership structure and real earnings management: Evidence from China, *Journal of Accounting and Public Policy, 39*(3), 1–18.

Doyle, J. T., Ge, W., & McVay, S. (2007). Accrual quality and internal control over financial reporting. *The Accounting Review, 82*(5), 1141–1170.

Dyl, E. A. (1989). Agency, corporate control and accounting methods - the LIFO-FIFO Choice. *Managerial and Decision Economics, 10*(2), 141–145.

Easley, D., & O'hara, M. (2004). Information and the cost of capital. *The Journal of Finance, 59*(4), 1553–1583.

Eisenhardt, K. M. (1989). Agency theory: an assessment and review. *Academy of Management Review, 14*(1), 57–74.

Elad, C. (2004). Fair value accounting in the agricultural sector: some implications for international accounting harmonization. *European Accounting Review, 13*(4), 621–641.

El-Nader, G. (2018). Stock liquidity and free float: evidence from the UK. *Managerial Finance, 44*(10), 1227–1236.

Fairchild, R., Guney, Y., & Thanatawee, Y. (2014). Corporate dividend policy in Thailand: Theory and evidence. *International Review of Financial Analysis, 31*, 129–151.

Fama, E. F., & Jensen, M. C. (1983). Separation of ownership and control. *The journal of law and Economics, 26*(2), 301–325.

Fama, E. F. (1980). Agency problems and the theory of the firm. *Journal of Political Economy. 88*(2), 288–307

Fan, J., & Wong, T. (2005). Do external auditors perform a corporate governance role in emerging markets? Evidence from East Asia. *Journal of Accounting Research, 43*(1), 37–72.

Fan, J. P. H., & Wong, T. J. (2002). Corporate ownership structure and the informativeness or accounting earnings in East Asia. *Journal of Accounting and Economics, 33*(3), 401–425.

Fields, T. D., Lys, T. Z., & Vincent, L. (2001). Empirical research on accounting choice. *Journal of Accounting and Economics, 31*(1–3), 255–307.

Francis, J., & Wang. D. (2008). The joint effect of investor protection and big 4 audits on earnings quality around the World. *Contemporary Accounting Research, 25*(1), 1–39.

Franco, G. D., Gavious, I., Jin, J. Y., & Richardson, G. D. (2011). Do private company targets that hire Big 4 auditors receive higher proceeds? *Contemporary Accounting Research, 28*(1), 215–262.

Gaio, C., & Pinto, I. (2018). The role of state ownership on earnings quality: evidence across public and private European firms. *Journal of Applied Accounting Research, 19*(2), 312–332.

Gaver, J. J., & Gaver, K. M. (1993). Additional evidence on the association between the investment opportunity set and corporate financing, dividend, and compensation policies. *Journal of Accounting and Economics, 16*(1/3), 125–160.

Gilson, R., & Gordon, J. (2003). Controlling controlling shareholders. *University of Pennsylvania Law Review, 152*(2), 785–843.

Givoly, D., Hayn, C. K., & Natarajan, A. (2007). Measuring reporting conservatism. *The Accounting Review, 82*(1), 65–106.

Gorkittisunthorn, M., Jumreornvong, S., & Limpaphayom, P. (2006). Insider ownership, bid-ask spread, and stock splits: Evidence from the stock exchange of Thailand. *International Review of Financial Analysis, 15*, 450–461

Guidry, F., Leone, A. J., & Rock, S. (1999). Earnings-based bonus plans and earnings management by business-unit managers. *Journal of Accounting and Economics, 26*(1), 113–142.

Gujarati, D. (2003). *Basic Econometrics*. 4th ed. New York, NY: McGraw Hill.

Hadiyanto, A., Puspitasari, E., & Ghani, E. K. (2018). The effect of accounting methods on financial reporting quality. *International Journal of Law and Management, 60*(6), 1401–1411.

Hagerman, R. L., & Zmijewski, M. E. (1979). Some economic determinants of accounting policy choice. *Journal of Accounting and Economics, 1*(2), 141–161.

Hair, J. F., Risher, J. J., Sarstedt, M., & Ringle, C. M. (2019). When to use and how to report the results of PLS-SEM. *European Business Review, 31*(1), 2–24.

Hao, Q., & Li, K. (2016). The bright side of discretionary accruals: Evidence from finance and innovation. *European Financial Management, 22*(4), 540–575.

Healy, P.M. (1985). The effect of bonus schemes on accounting decisions. *Journal of Account and Economics, 7*, 85–107.

Houqe, M. N., Zijl, T. V. Dunstan, K., & Karim, W. A. K. M. (2012). The effect of IFRS adoption and investor protection on earnings quality around the World. *The International Journal of Accounting, 47*(3), 333–355.

Hu, F., Percy, M., & Yao, D. (2015). Asset revaluations and earnings management: Evidence from Australian companies. *Corporate Ownership & Control, 13*(1), 1287–1296.

Hunt, H. G. (1985). Potential determinants of corporate inventory accounting decisions. *Journal of Accounting Research, 23*(2), 448–467.

Inoue, T., & Thomas, W. B. (1996). The choice of accounting policy in japan. *Journal of International Financial Management & Accounting, 7*(1), 1–23.

Isa, M. A. (2014). Determinants of accounting choice of noncurrent assets at IFRS first adoption among Nigerian firms. *Procedia - Social and Behavioral Sciences, 164*, 378–383.

Jaggi, B., Mitra, S., & Hossain, M. (2015). Earnings quality, internal control weaknesses and industry-specialist audits. *Review of Quantitative Finance and Accounting, 45*, 1–32.

Jensen, M., & Meckling, W. (1976). Theory of the firm: managerial behavior, agency costs and ownership structure. *Journal of Financial Economics, 3*(4), 305–360.

Jian, M., & Wong, T. J. (2010). Propping through related party transactions. *Review of Accounting Studies, 15*(1), 70–105.

Jung K., & Kwon, S. Y. (2002). Ownership structure and earnings informativeness: Evidence from Korea, *The International Journal of Accounting, 37*(3). 301–325.

Klein, A. (2002). Audit committee, board of director characteristics, and earnings management. *Journal of Accounting and Economics, 33*(3), 375–400.

La Porta, R., Lopez-de-Silanes, F., Shleifer, A., & Vishny, R. W. (1997). Legal determinants of external finance. *The Journal of Finance, 52*, 1131–1150.

La Porta, R., Lopez-de-Silanes, F., Shleifer, A., & Vishny, R. W. (1998). Law and finance. *Journal of Political Economy, 106*, 1113–1155.

La Porta, R., Lopez-de-Silanes, F., Shleifer, A., & Vishny, R. W. (2000). Investor protection and corporate governance. *Journal of Financial Economics, 58*, 3–27

La Porta, R., Lopez-de-Silanes, F., Shleifer, A., & Vishny, R.W., (2002). Investor protection and corporate valuation. *Journal of Finance, 3*, 1147–1170.

Lennox, C. (2005). Management ownership and audit firm size. *Contemporary Accounting Research, 22*(1), 205–227.

Leuz, C., Nanda, D., & Wysocki, P. D. (2003). Earnings management and investor protection: An international comparison. *Journal of Financial Economics, 69*(3), 505–527.

Lo, K., (2008). Earnings management and earnings quality. *Journal of Accounting and Economics, 45*(2–3), 350–357.

Lo, K., Ramos, F., & Rogo, R. (2017). Earnings management and annual report readability. *Journal of Accounting and Economics, 63*(1), 1–25.

Missonier-Piera, F. (2004). Economic determinants of multiple accounting method choices in a Swiss context. *Journal of International Financial Management and Accounting, 15*(2), 118–144.

Muhammad, K., & Ghani, E. K. (2014). A fair value model for bearer biological assets in promoting corporate governance: a proposal. *Journal of Agricultural Studies, 2*(1), 16–26.

Muller, K. A., Riedl, E. J., & Sellhorn, T. (2008). Causes and consequences of choosing historical cost versus fair value. Working Paper.

Nelson, S. P., & Mohamed-Rusdi, N. F. (2015). Ownership structures influence on audit fee. *Journal of Accounting in Emerging Economies, 5*(4), 457–478.

Nuanpradit, S. (2018). The relationship between information asymmetry and real earnings management: The role of CEO duality in Thailand. *Journal of Business Administration, 41*(158), 48–69.

Panda, B., & Leepsa, N. M. (2017). Agency theory: Review of theory and evidence on problems and perspectives. *Indian Journal of Corporate Governance, 10*(1) 74–95

Parte-Esteban, L., & García, C. (2014). The influence of firm characteristics on earnings quality. *International Journal of Hospitality Management, 42*, 50–60.

Powijit, N., Bialowas, P., & Sitthipongpanich, T. (2012). The impact of ownership structure on earnings management in the stock exchange of Thailand. *Journal of Accounting Profession, 8*(21), 20–40.

Press, E., & Weintrop, J. (1990). Accounting-based constraints in public and private debt agreements: their association with leverage and impact on accounting choice. *Journal of Accounting & Economics, 12*, 65–95

Prommin, P., Jumreornvong, S., Jiraporn, P., & Tong, S. (2016). Liquidity, ownership concentration, corporate governance, and firm value: Evidence from Thailand. *Global Finance Journal, 31*(1), 73–87

Rangkakulnuwat, P. (2015). *Introduction to econometrics*. Chulalongkorn University Press. 4th edition.

Ross, S. (1973). The economic theory of agency: The principal's problem. *American Economic Review, 63*(2), 134–139.

Sánchez-Ballesta, J. P., & García-Meca, E. (2007). Ownership structure, discretionary accruals and the informativeness of earnings. *Corporate Governance: An International Review, 15*(5), 677–691.

Schipper, K. (1989). Commentary on earnings management. *Accounting Horizons, 3*, 91–102.

Schipper, K. (2005). The introduction of International Accounting Standards in Europe: Implications for international convergence. *The European Accounting Review, 14*(1), 101–126.

Scott, W. R. (2009). *Financial Accounting Theory*. Canada Inc, Scarborough Ontario: Prentice-Hall.

Shleifer, A., & Vishny, R. W., (1997). A survey of corporate governance. *Journal of Finance, 52*(2), 737–783.

Simon, D. T., & Costigan, M. L. (1996). Additional evidence of the determinants of accounting policy choice: The case of positive early adopters of SFAS 96. *Quarterly Journal of Business and Economics, 35*(4), 49–63.

Sousa, E. F., & Galdi, F. C. (2016). The relationship between equity ownership concentration and earnings quality: evidence from Brazil. *Revista de Administração, 51*. 331–343.

Sundvik, D. (2019). The impact of principles-based vs rules-based accounting standards on reporting quality and earnings management. *Journal of Applied Accounting Research, 20*(1), 78–93.

Sweeney, A. P. (1994). Debt-covenant violations and managers accounting responses. *Journal of Accounting and Economics, 17*, 281–308.

Teshima, N., & Shuto, A. (2008). Managerial ownership and earnings management: Theory and empirical evidence from Japan. *Journal of International Financial Management and Accounting, 19*(2), 107–132.

Thomsen, S., & Conyon, M. (2012). *Corporate governance: Mechanisms and systems*. McGraw Hill.

Touron, P. (2005). The adoption of US GAAP by French firms before the creation of the International Accounting Standard Committee: an institutional explanation. *Critical Perspectives on Accounting, 16*(6), 851–873.

Trombley, M. A. (1989). Accounting method choice in the software industry: characteristics of firms electing early adoption of SFAS No. 86. *The Accounting Review, 54*(3), 529–538.

Wang, D. (2006). Founding family ownership and earnings quality. *Journal of Accounting Research, 44*(3), 619–656

Warfield, T. D., Wild, J. J., & Wild, K. L. (1995). Managerial ownership, accounting choices, and informativeness of earnings. *Journal of Accounting and Economics, 20*, 61–91.

Watts, R. & Zimmerman, J. (1978). Towards a positive accounting theory of the determination of accounting standards. *The Accounting Review, 53*, 112–134.

Watts, R., & Zimmerman, J. (1983). Agency problems, auditing, and the theory of the firm: some evidence. *The Journal of Law and Economics, 26*, 613–633.

Watts, R., & Zimmerman, J. (1986). *Positive Accounting Theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.

Waweru, N. M., Ntui, P. P., & Mangena, M. (2011). Determinants of different accounting methods choice in Tanzania: A Positive Accounting Theory Approach. *Journal of Accounting in Emerging Economies, 1*(2), 144–159.

Wong, J., (1988). Agency theory and accounting choices: A theoretical framework. *Pacific Accounting Review, 1*(1), 22–41.

Young, M., Peng, M., Ahlstrom, D., Bruton, G., & Jiang, Y. (2008). Corporate governance in emerging economies: A Review of the Principal-Principal Perspective. *Journal of Management Studies, 45*(1). 196–220.

Zhong, K., Gribbin, D. W., & Zheng, X. (2007). The effect of monitoring by outside blockholders on earnings management. *Quarterly Journal of Business and Economics, 46*(1), 37–60.

Zmijewski, M., & Hagerman, R. (1981). An income strategy approach to the positive theory of accounting standard setting/choice. *Journal of Accounting and Economics, 3*(2), 129–149.

ภาคผนวก

การวัดค่าตัวแปรวิธีปฏิบัติทางบัญชี

การคำนวณวัดค่าตัวแปรวิธีปฏิบัติทางบัญชีมี 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 กำหนดให้การใช้วิธีเพิ่มกำไรมีค่าเท่ากับ 1 คะแนน และการใช้วิธีลดกำไร มีค่าเท่ากับ 0 คะแนน

ขั้นตอนที่ 2 นำผลรวมของค่าคะแนนของแต่ละมาตรฐานการบัญชีทั้ง 4 ฉบับ หารด้วยจำนวนมาตรฐานการบัญชีทั้งหมด 4 ฉบับ ซึ่งค่าคะแนนวิธีปฏิบัติทางบัญชีที่ใช้ในการวิจัยนี้จะอยู่ระหว่าง 0–1 คะแนน สำหรับการคำนวณค่าคะแนนวิธีปฏิบัติทางบัญชี (ACMethod) มีดังนี้

$$ACMethod_{i,t} = \frac{\sum \text{ค่าคะแนนมาตรฐานการบัญชี}_{i,t}}{\text{จำนวนมาตรฐานการบัญชีทั้งหมด 4 ฉบับ}_{i,t}}$$

โดย

$ACMethod_{i,t}$ หมายถึง ค่าคะแนนวิธีปฏิบัติทางบัญชีของบริษัท i ปีที่ t

หากมีค่าคะแนนวิธีปฏิบัติทางบัญชีสูง สะท้อนถึงบริษัทใช้วิธีปฏิบัติทางบัญชีเป็นวิธีเพิ่มกำไร หากมีค่าคะแนนวิธีปฏิบัติทางบัญชีต่ำ สะท้อนถึงบริษัทใช้วิธีปฏิบัติทางบัญชีเป็นวิธีลดกำไร (Waweru et al., 2011; Ali & Ahmed, 2017)